

תפסיר רס"ג

(ב) ולפי תקין עלי אבנד ואבן אבנד. מא בטשת באלמעריון. ואפאתי אלתי אחללת בהם. ותעלמון אני אללה: (ג) פדכיל מוסי וחרון אלי פרעון. וקאלא לה. כדא קאל אללה אלאה אלעבראנין. אלי פם אבית. אן תדען מן בין ידי. אטלק קומי ועבדוני: (ד) פאנד אן אבית אן תטלק קומי. האנא אתי באלג'דאה. אלגראד פי תכ'מד: (ה) פיג'שי עין אלארץ. ולא יטיק אחד אן

ואמר יי למשה. עול לות פרעה. ארי אנא. יקרית ית לביה וית לבא דעבדוהי. בדיל לשואה. אתי אלין ביניהון: **וּלְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְּנֶדְךָ** **וּבֶן־בְּנֶדְךָ אֵת אֲשֶׁר** **הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת־** **אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם** **וַיִּדְעַתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:** ובדיל. דתשתעי קדם ברך ובר ברך. ית נסין דעבדית במצרים. וית אתותי דשויתי בהון. ותדעון ארי אנא יי:

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו **כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים עַד־מָתִי מֵאַנְתָּ** **לְעַנְתָּ מִפְּנֵי שִׁלַּח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:** ועל משה ואהרן לות פרעה. ואמרו ליה. בדנן אמר יי אללה דיהודאי. עד אמתי מסריב את. לאתפנעא מן קדמי. שלח עמי ויפלחון קדמי: **כִּי אִם־** **מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנְּנִי מִבְּיַד מַחֲר** **אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ:** ארי. אם מסריב את לשלחא ית עמי. האנא מייתי מחר. גובא בתחומך: **וְכִסָּה אֶת־עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא**

כש"י

ז ולמען תספור. בתורה להודיע להורות: **הִתְעַלְלָתִי**. שחקתי, כמו (צמדזכ כז כט) כי **הִתְעַלְלָתָּ בִּי** (שמואל א' ו' ו') הלא באשר **הִתְעוּלָל בְּהֶם**, האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים, שאם בן היה לו לכתוב **עוֹלְלָתִי**, כמו (איכב 6 כ3) ועולל למו באשר **עוֹלְלָתָּ לִּי**, (שס כ3) אשר עולל לי: **ג לְעַנְתָּ**. בתרגומו לאתפנעא. והוא מגזרת עני מאנת להיות עני ושפל מפני: **כ אֵת עֵינַי הָאָרֶץ**. את מראה הארץ: **וְלֹא יוּכַל וְגוֹי**. הרואה

תפסיר רס"ג

ינציר אליהא. ויאכל באקו
אלפלייתה. אלתי תבקות לכם מן
אלפרד. ויאכל גמיע אלשגר.
אלנאבת לכם מן אלצחרי:
(ו) תמתלי מנה ביותך. וביות
קואדך וביות סאיר אלמצריון.
מא לם ירא מתלה אבאיך
ואבא אבאיך. מנד' פונדס
עלי אלארץ. אלי תדיא
אליום. תים ולא וכרג מן ענד
פרעון: (ז) פקאל קואד פרעון
לה. אלי כם יכון תדיא לנא
ודקא. אטלק אלקום. יעבדו
אללה רבדם קבל אן תשאהו

וּכְבַל לְרֹאֵת אֶת־הָאָרֶץ
וְאָכַל | אֶת־יֵתֶר הַפְּלִטָה
הַנְּשָׂאֶרֶת לָכֶם מִן־הַפֶּרֶד
וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצִּמַח
לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: וַיַּחֲפִי יְת עֵין
שִׁמְשָׁא דְאַרְעָא. וְלֹא יָכוֹל לְמַחֲוֵי יְת
אַרְעָא. וַיִּיכּוֹל יְת שְׂאֵר שִׁיזְבָּתָא.
דְּאִשְׁתְּאַרְת לְכוּן מִן פֶּרְדָּא. וַיִּיכּוֹל יְת
כָּל אֵילָנָא. דְּאִצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:
וּמְלֹאוּ בְּתִיךְ וּבְתֵי כָל־
עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם

אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם
הַיּוֹתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּן וַיֵּצֵא
מֵעַם פְּרַעְיָה: וַיִּתְמַלּוּן בְּתֶךָ. וּבְתֵי כָל עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מִצְרָאִי.
דְּלֹא חִזּוּ אֲבָהֶתְךָ וְאֲבָהֶת אֲבָהֶתְךָ. מִיּוֹם. מֵהוּיָהוּן עַל אַרְעָא. עַד יוֹמָא
הַדִּין. וְאִתְפְּנִי וּנְפַק מְלֻת פְּרַעְיָה: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שִׁלַּח
אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַטָּרִם תִּדְעַ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: וַאֲמָרוּ עֲבָדֵי פְרַעְיָה
לֵיה. עַד אֲמַתִּי יִהְיֶה דִין לָנָא לְתַקְלָא. שִׁלַּח יְת גּוֹבְרִיא. וַיִּפְלַחוּן קָדָם

— כ"ט —

לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר: זה הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה מצרים:

תפסיר רס"ג

מצר קוד באדת: ח) פארד מוסי וחרון אלי פרעון. וקאל. להמא אמצו אעבדו אללה רבכם. מן ומן אלמאציון: ט) קאל מוסי. בצבאננא ובשיוכנא נמצו. בבנינא ובבנאנתנא. בג'נמנא ובקרנא נמצו. לאן חג אללה לנא: י) קאל להם. וכוון כדאך אללה מעכם. כמא אטלקכם

י אללהון. העד בען לא ידעתא. ארי
אבדת מצרים: ה וישב את-
משה ואת-אהרן אל-פרעה
ויאמר אליהם לכו עבדו
את-יהוה אלהיכם מי ומי
ההלכים: ואתתב. ית משה וית
אהרן לות פרעה. ואמר להון. איזילו
פלוו קדם יי אללהכון. מן ומן אזלין:

ט ויאמר משה בנערינו ובזקנינו גלך בבנינו
ובבנותנו בעאננו ובבקרנו גלך כי חג-יהוה
לנו: ואמר משה. בעולימנא ובסבנא ניזיל. בבננא ובבנתנא. בעננא
ובתורנא ניזיל. ארי חגא קדם יי לנא: י ויאמר אליהם יהי כן
יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואת-טפכם
ראו כי רעה נגד פניכם: ואמר להון. יהי כען מימרא די
בסעדכון. כד אשלח יתכון וית טפלכון. חזו. ארי בישא אתון סבירין

• כס"י •

ח וישב. הושבו על ידי שליח ששלחו
אחריהם והשיבוהם אל פרעה: י כאשר
אשלח אתכם ואת טפכם. אף כי אשלח
גם את הצאן ואת הבקר כאשר אמרתם:
ראו כי רעה נגד פניכם. בתרגומו. ומדרש
אגדה שמעתי בוכב אחד יש ששמו רעה.
אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות
שלי אותו בוכב עולה לקראתכם במדבר,
וזלך הדקדוק: י ראו כי רעה נגד פניכם. בתרגומו, ארי בישא דאתון סבירין

שמו המור (י) ראו כי רעה נגד פניכם. תרגומו שלנו: בישא אתון. בלא ד' לא דאתון.

תפסיר רס"ג

ואטפאלכם. הודי ארא אלשר
 חדיא וגוהכם: יא) לים כדיאך.
 ימצי אלהגאל מנכם יעבדו
 אלה. פאנכם אנמא תטלבונה.
 וטרדהם מן בין ידי פרעון:
 יב) וקאל אלה למוסי. מד
 ידך. עלי בלד מצר בסבב
 אלגראד. פיצעד עלי בלד
 מצר ויאכל גמיע עשבהא.
 גמיע מא בקאה אלברד:

למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא:
 לא כן לכו־נא הגברים
 ועבדו את־יהוה כי אתה
 אתם מבקשים ויגרש אתם
 מאת פני פרעה: לא כן. איזילו
 כען גובריא ופלחו קדם יי. ארי יתה
 אתון בען. ותריד יתהון. מן קדם פרעה:
 ס (שע) יב ויאמר יהוה אל־

משה נטה ידך על־ארץ מצרים בארבה
 ויעל על־ארץ מצרים ויאכל את־כל־עשב
 הארץ את כל־אשר השאיר הברד: ואמר יי
 למשה. ארים ידך. על ארעא דמצרים וייתי גובא. ויסק על ארעא
 דמצרים. ויכול ית כל עספא דארעא. ית. כל דאשאר ברדא:

— רס"י —

מעליכם שהיו אומרים לכם דם אנו רואין
 עליכם במדבר: יא לא כן. באשר אמרתם
 להוליק השף עמכם אלא לכו נא הגברים
 ועבדו את ה': כי אתה אתם מבקשים. כי
 אותה בקשתם עד הנה (שמות כ ט) נזבחה
 לאלהינו, ואין דרך השף לזבוח: ויגרש
 אתם. הרי זה לשון קצר ולא פרש מי
 המגרש: יב בארבה. בשביל מפת הארבה:

וזלך הדקדוק: למעבד לית קביל אפיכון לאסתחרא. הוסיף מלת לית, משום דקיימא לן דהוה
 ליה למימר אל פניכם. והשתא דקאמר נגד פניכם, שמעינן דהרעה לא תקרב אליהם אך תהיה
 מרוחקת ומסולקת מנגד ולא יגע בהם רע, וכן היה שאמר הש"י היום גלותי את חרפת מצרים
 וכו' וניבא ולא ידע מה ניבא. כי פשט לשונו מורה דבר אחד ודקדוק לשונו מורה הפכו. אי נמי
 המתרגם, לשון נקיה וכבוד נקט כלפי ישראל. ועוד י"ל דתיבת לית קביל וכו' נמשכת למעלה
 כלומר אתם סבורים דלית קביל אפיכון פי' שלא תוסב הרעה אל פניכם, לא כן אלא תוסב הרעה
 אל פניכם. ועוד י"ל דהאי לית קביל מפרש לדיבור שקדם לו, ואמר כי הרעה שהם סבורים
 לעשות הוא שלא יסבו עוד פניהם לחזור למצרים כי כוונתם לברוח ושלא לשוב עוד. וזהו לית
 קביל אפיכון לאסתחרא מלשון סחרו [אל] ארץ, לשון סיבוב:

שמו המור (ט) לא כן. יש להפריד מעט בין התיבות דלא לישתמע לכן.

תפסיר רס"ג

יג) פמד מוסי' עצאה עלי' בלד מצר. וסאק אללה ריח אלקבול פי אלבלד. טול דאלך אלנהאר ולילה. פלמא פאנת אלג'דאה. חמל ריח אלקבול אלג'ראד: יד) פצעד אלג'ראד פי גמיע בלד מצר. ואסתקר פי גמיע תכמהא. עצים גדא. מא לם יכון קבלה גראד מתלה. ובעדה לא יכון כדאד: טו) פג'טא עין גמיע אלבלד חתי אצ'לם. ואפל גמיע עשבה. וגמיע תמר אלשגר. אלד'י

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ

עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי נֶהָג

רוּחַ־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם

הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר

הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא

אֶת־הָאֲרֶבֶה: וְאָרִים מֹשֶׁה יָת

חוטר'יה על ארעא דמצרים. וי' דפר רוח

קדומא בארעא. כל יומא ההוא וכל

ליליא. צפרא הוה. ורוח קדומא נטל ית

ג'בא: ויעל הארבה על

כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל־גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד

מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה כֵּן אֲרֶבֶה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו

לֹא יִהְיֶה־כֵּן: וּסְלִיק גֹּבְא. על כל ארעא דמצרים. ושרא. בכל

תחום מצרים. תקיף לחדא. קדמוהי. לא הוה כן ג'בא דכותיה.

ובתרוהי לא יהי כן: ויכס את עין כל הארץ

וַתַּחֲשֹׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת

כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבֶּרֶד וְלֹא־נֹתַר כָּל־

יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

•————— כ"י —————•

העולם, למדנו שהיה כבד משל-משה פי אותו של-יואל היה על ידי מינין הרבה, שהיו יחד ארבה ילק חסיל ג'ום, אבל של-משה לא היה אלא של-מין אחד, וכמוהו לא היה ולא יהיה: טו כל ירק. עלה

יג ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר: יד ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שג'מר (יואל 3) כמוהו לא נהיה מן

תפסיר רס"ג

בקאה אלברד. ולם יבק שי מן
אלכצרה פי אלשגר. ועשב
אלצתרי פי גמיע בלד מצר:
טז) תים אסרע פרעון. ודעי
במוסי ותרון. וקאל. קד
אכטאת ללה רבכמא ולכמא:
יז) ואלאן פאחתמלא דנבי
הדיה אלמרה. ואשפעא אלי
אללה רבכמא. אן זיל עני.
הדיא אלמות אלמחץ:
יח) פלמא כירג מן ענדה שפע
אלי אללה: יט) פקלב אללה
ריחא גרבייא שדידא גדא.

וחפא. ית עין שמשא דכל ארעא
וחשוכת ארעא. ואכל ית כל עספא
דארעא. וית כל פירי אילנא. דאשאר
ברדא. ולא אשתאר כל ירוק באילנא.
ובעספא דחקלא בכל ארעא דמצרים:

**וַיְמַהֵר פְּרַעֲהַ לְקִרְאֵי
לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
חַטָּאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְלָכֶם: וְאוֹחֵי פְרַעֲהַ. לְמַקְרֵי לְמֹשֶׁה
וּלְאַהֲרֹן. וַאֲמַר. חֲבִית. קָדָם יי אֱלֹהֵכֶן
וּלְכוּ: וְעַתָּה שֵׁא נֹא**

**חַטָּאתִי אֲדָּהּ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וַיִּסַּר מֵעָלַי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה: וְכַעַן. שְׂבוּק בְּעַן
לְחֻבֵי בָרַם זְמַנָּא הָדָא. וְצִלוּ קָדָם יי אֱלֹהֵכֶן. וַיַּעֲדֵי מִנִּי. לְחֹד ית
מוֹתָא הָדִין: וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:
וַנִּפֶק מְלוֹת פְּרַעֲהַ. וְצִלֵי קָדָם יי: וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּח־יָם
חֲזַק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאָרֶץ וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה
סוּף לֹא נִשְׂאָר אַרְבָּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:**

רס"י

ירוק ויכדו"ס זלעז: יט רוח ים. רוח מערב: לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לענן
ימה סוף. אומר אני שים סוף הנה מקצתו תחומין שהיא פונה לצד מזרח, שנאמר
במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח (שמות כג ל) מים סוף ועד ים פלשתים,
של-ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו ממזרח למערב, שים פלשתים במערב הנה,

זולק הרקדוק: יי שא נא חטאתי. תיבת חטאתי מלרע (מהר"ם):

שמך המור (ח) שא נא. יש להפריד מעט כדלעיל, דלא לישתמע שןא.

תפסיד רס"ג

פחמל אלגראד. וצף בה בחר
אלקלזם. לם תבזק גראדה
ואחדה. פי גמיע בלד מצר:
כ) פשדד אללה קלב פרעון.
ולם יטלק בני אסראיל:
כא) וקאל אללה למוסי' מד
ידד נחו אלסמא. יפון צ'לאם
עלי' גמיע בלד מצר. בעד זואל
צ'לאם אלליל: כב) פמד מוסי'
ידה נחו אלסמא. פכאן צ'לאם

והפך יי רוח מערבא תקיף לחדא.
ונטל ית גובא. ורמיה לימא דסוף.
לא אשתאר גובא חד. בכל תחום
מצרים: כ ויחזק יהוה את-לב
פרעה ולא שלח את-
בני ישראל: ותקיף יי ית לבא
דפרעה. ולא שלח ית בני ישראל: פ
ויאמר יהוה

בספרי תיבון

אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשך
על-ארץ מצרים וימש חשך: ואמר יי למשה. ארים
ידך על צית שמיא. ויהי חשוכא על ארעא דמצרים. בתר דיעדי קבל
ליליא: כב ויט משה את-ידו על-השמים ויהי
חשך-אפלה בכל-ארץ מצרים שלשת ימים:

כס"י

אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו לשון
(דכ"ס כח כט) ממשש בצעהרים, שהיה כפול
ומכפל ועב עד שהיה בו ממש: כז ויהי חשך
אפלה וכי שלשת ימים וגוי. חשך שלאופל
שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת
ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך
מכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו.
יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול
לישב. ולמה הביא עליהם חשך שהיו
בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו
רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה
כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף
הן לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו
את בליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן

שנאמר בפלשתים (נפייכ ז ט) יושבי חבל
הים גוי כרתים: לא נשאר ארבה אחד.
אף המלוחים שמלחו מהם: כח וימש חשך.
ויחשיף עליהם חשך יותר מחשכו שללילה,
וחשך שללילה יאמיש ויחשיף עוד: וימש.
כמו ויאמש יש לנו תיבות הרבה חסרות
אל"ף לפי שאין הברת האל"ף נפרת כל כך
אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון (ישע' יג כ)
ולא יהל שם ערבי, כמו לא יאהל, לא יטה
אהלו. וכן (שמואל ז כז ט) ותזרני חיל, כמו
ותאזרני. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו
(שמות יג כז) לא ימש בתר דיעדי קבל ליליא.
כשיגיע סמוך לאור היום. אבל אין הדבר
מישב על הני"ו של וימש, לפי שהוא כתוב

וזלק הדקדוק: ככ ויט משה את ידו. תיבת משה בתביר לא במארכה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

אפל. פי גמיע בלד מצר
ת'לאת'יה' איאם: כג) לם ירא
אנסאן צאחבה ולם יקום
אנסאן מן מכאנה ת'לאת'יה'
איאם. ולגמיע בני אסראיל.
כאן נור פי מסאכנהם:
כד) פדעי' פרעון במוסי'. וקאל
אמצו אעבדו אללה. לכן
ג'נטכם ובקרכם דעוהא.
ואטפאלכם תמצו מעכם:
כד) קאל לה מוסי'. בל אנת.
תעטינא ד'באיחא וצואעדא.
נקרבהא ללה רבנא:
כו) ומואשינא איצא תמצו
מענא. לא יבק מנהא צילף.

וארים משה. ית ידיה על צית שמיא.
והוה חשוד קבל. בכל ארעא דמצרים
תלתא יומין: כג) לא-ראו איש
את-אחיו ולא-קמו איש
מתחתיו שלשת ימים
ולכל-בני ישראל היה
אור במושבתם: לא חזו גבר
ית אחוהי. ולא קמו. אנש מתחותוהי
תלתא יומין. ולכל בני ישראל
הוה נהורא במותבניהון: (שלישי)

כד) ויקרא פרעה אל-משה

ויאמר לכו עבדו את-יהוה רק צאנכם
ובקרכם יצג גם-טפכם ילד עמכם: וקרא פרעה
למשה. ואמר איזילו פלחו קדם יי'. לחוד. ענכון ותוריכון שבוקו. אף
טפלכון יזיל עמכון: כד) ויאמר משה גם-אתה תתן
בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
ואמר משה. אף אתה תתין בידנא נכסת קודשין ועלון. ונעביד קדם יי'
אלהנא: כד) וגם-מקננו ילד עמנו לא תשאר
פרסה בי ממנו נקח לעבד את-יהוה אלהינו

— רס"י —

וקיו אומרים אין בידנו כלום אמר לו
אני ראיתו בביתך ובמקום פלוגי הוא:
שלשת ימים. שלוש של-ימים טיכאיי"א בלעז
וכן שבעת ימים בכל מקום שטיי"א

של-ימים. כד יצג. יהא מצג במקומו:
כג גם אתה תתן. לא דיק שמקננו ילד
עמנו. אלא גם משלך תתן: כו פרסה. פרסת
רגל פלנט"א בלעז:

תפסיר רס"ג

וְאֲנַחְנוּ לֹא-נִדְעַ מִהַ-נַּעֲבֹד

אֶת-יְהוָה עַד-בְּאֵנוּ שָׁמָּה:

וְאִף בְּעִירְנָא יִזְיֵל עֲמָנָא. לָא נִשְׁאֵר מִנִּיה
מִדְעַם. אַרְי מִנִּיה אֲנַחְנָא נִסְבִּין. לְמַפְלַח
קָדָם יי אֱלֹהֵנָא. וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא
יְדַעִין. מָא נִפְלַח קָדָם יי. עַד מִיתְנָא

לְתַמְּן: כִּי וַיִּחַזַק יְהוָה אֶת-לֵב

פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחַם:

וַתִּקְרֵי יי יֵת לְבָא דְפְרַעֲהָ. וְלֹא

אָבָא לְשַׁלְּחוֹתְהוּן: כִּי וַיֹּאמֶר-לוֹ

פְּרַעֲה לֵךְ מֵעָלַי הֲשָׁמַר לְךָ אֶל-תִּסְּף רְאוֹת

פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאוֹתְךָ פָּנַי תָּמוֹת: וַאֲמַר לִיה פְּרַעֲה אִיזִיל

מֵעָלוּי. אִסְתַּמַּר לְךָ. לָא תוֹסִיף לְמַחְזֵי אִפִּי. אַרְי. בְּיוֹמָא. דְתַחְזֵי אִפִּי

תָּמוֹת: כִּי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן דְּבִרְתָּ לֹא-אִסְּף עוֹד

רְאוֹת פָּנֶיךָ: וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוֹת מְלִילְתָּא. לָא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזֵי

אִפִּי: פ כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע

אֶחָד אָבִיא עַל-פְּרַעֲהָ וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרַי-כֵּן

יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ כְּלָה גְרֵשׁ יִגְרֵשׁ

אֶתְכֶם מִזֶּה: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. עוֹד מִכְתָּש חַד אִיתִי עַל פְּרַעֲהָ

וְעַל מִצְרַאִי. בְּתַר כֵּן. יִשְׁלַח יִתְכוּן מִכָּא. בְּשַׁלְּחוֹתִיהָ. גְּמִירָא.

— כִּי —

לֹא נִדְעַ מִהַ נַּעֲבֹד. כַּמָּה תִּכְבֵּד וּבְזַמְנוֹ דְּבִרְתָּ. אָמַת שְׁלֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוֹת
הַעֲבוּדָה שְׁמָא יִשְׁאֵל מִמְּנוּ יוֹתֵר מִמָּה פָּנֶיךָ:

שֵׁשׁ בְּיַדְנוּ: כִּי בֵּן דְּבִרְתָּ. יִפָּה דְּבִרְתָּ יֵא ס כְּלָה. גְּמִירָא. (כְּלָה) כְּלִיל, כְּלָכֶם יִשְׁלַח:

לֹאן מְנַהָא נִאכְיֵד נַעֲבֹד אֱלֹהָ
רַבְנָא. וְנַחֵן לֹא נַעֲלַם. כַּם
מִקְדָּאָר מָא נַעֲבֹד בַּה אֱלֹהָ.
אֱלֹי אֵן נַצִּיר אֱלֹי תַם:
כִּז) פְּשֻׁדָּד אֱלֹהָ קְלִבָּה. וְלִם
יִשָּׂא אִסְלֵאקָהֶם: כַּח) קֹאֵל לָהּ
פְּרַעֲוֹן אִמְרִי עֵנִי אַחְדִּיר אֵן
תַּעֲאוּד תֵּרָא וְגַהִי. פֶּאֲנֵךְ פִּי יוֹם
תֵּרָא וְגַהִי תִקְתַּל: כִּט) קֹאֵל לָהּ
מוֹסִי נַעֲמָא קָלַת. לֹא אַעֲאוּד
אֵן אֵרָא וְגַהִי: יֵא א) וְקֹאֵל
אֱלֹהָ לְמוֹסִי קֹד בְּקִי בְּלֵא
וְאַחַד אַחְלָה בְּפְרַעֲוֹן

תפסיר רס"ג

ואלמִצְרַיִם. בַּעַד דְּאֵלֶיךָ
 יִטְלַקְכֶם מִן הַהַנָּא. וְעַנְדִּי
 אֶטְלֶאֱלֶהָ. גְּמִלָּה. וְטַרְדְּכֶם מִן
 הַהַנָּא: (ב) מִדְּאֶלְקוּם. בְּאֵן
 יִסְתַּוְהֵב אֶלְרָגְלִי מִן צִאחֶבְתָּהָ.
 וְאֵלֶּאֱמַרְאָה מִן צִאחֶבְתָּהָ.
 אֲנִיָּהּ פְּצִיָּה וְאֲנִיָּהּ דִּי־הֵב:
 (ג) פְּאָעֵטָא אֵלְלָהּ אֶלְקוּם
 חֲצִיאָא עַנְדִּי אֶלְמִצְרַיִם. וְאֵמַא
 מוּסִי אֶלְרְסוּל. פְּעֻצִים גְּדָא פִי
 בְּלִד מִצְר. עַנְדִּי קְוָאֵד פִּרְעוֹן
 וְעַנְדִּי אֶלְקוּם: (ד) פְּקָאֵל מוּסִי.
 פְּדִיא קָאֵל אֵלְלָהּ. שְׁבִיָּה
 בְּנִצְפָא אֶלְלִיל. אֲנָא מִתְגְּלִי פִי
 בְּלִד מִצְר: (ה) וַיְמֹת כָּל בְּכֹר

תִּרְכָא. יִתְרִיךְ יִתְכוֹן מִפָּא: **דְּבָר-**
נָא בְּאֲזִנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלֹּו
אִישׁ | מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה
מֵאֵת רֵעוּתָהּ פְּלִי-כֶסֶף
וּכְלֵי זָהָב: מִלִּיל בְּעֵן קָדָם עֲמָא.
וַיִּשְׁאַלֹּו. גִּבְר מִן חֲבֵרִיָּה. וְאֶתְתָּא מִן
חֲבֵרְתָּהּ. מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:
וַיִּתֵּן | יְהוָה אֶת-תֵּן הָעַם
בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם | הָאִישׁ
מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאַרְצָא

מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי-פִרְעָה וּבְעֵינֵי הָעַם: וַיְהִי יי.
 ית עמא לרחמין בעיני מצראי. אף גוברא משה. רב לחדא בארעא

דמצרים. בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא: **ס** **פְּעֻצִים בְּסִפְרֵי הַיְמִין (רביעי)**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה פַּחַצְתָּ הַלַּיְלָה
אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וְאָמַר מֹשֶׁה. פִּדְנִן אָמַר יי.
כְּפִלְגוֹת לַיְלִיא. אֲנָא מִתְגְּלִי בְּגוֹ מִצְרַיִם: וַיְמֹת כָּל-בְּכוֹר

— רס"י —

בַּחֲצוֹת, כְּמוֹ (מלכיס 6' יט כס) בְּעֵלוֹת, (תכליס
 קדו ג) בְּחֵרוֹת אָפֶם בְּנֹג, זְהוּ פִּשְׁטוֹ לִישְׁבוֹ
 עַל אֲפֻנְיָו, שְׁאִין חֲצוֹת שֵׁם דְּבָר
 שְׁלִי-חֲצִי. וְרִבּוּתֵינוּ דְּרְשׁוּהוּ כְּמוֹ בְּחֲצִי
 הַלַּיְלָה (שמוס יז כט) וְאָמַר, שְׁאָמַר מֹשֶׁה
 בְּחֲצוֹת, דְּמִשְׁמַע סְמוּךְ לוֹ אוֹ לְפָנָיו אוֹ
 לְאַחֲרָיו, וְלֹא אָמַר בְּחֲצוֹת, שְׁמָא יִטְעוּ
 אֲצִטְגְּנִי פִרְעָה, וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה בְּדָאי הוּא:

בַּדְּבָר נָא. אִין נָא אֵלֶּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה,
 בְּבִקְשָׁה מִמָּךְ הַזֶּהִירִם עַל כֶּף שְׁלֵא יֹאמַר
 אוֹתוֹ צְדִיק אֲבָרְהָם (בראשית טו יג) וְעַבְדוּם
 וְעַנּוּ אוֹתָם קַיִם בְּהֵם, (סס יד) וְאַחֲרֵי כֵן יִצְאוּ
 בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל לֹא קַיִם בְּהֵם: **דְּוַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**
כֹּה אָמַר ה'. בְּעַמְדוֹ לְפָנָי פִּרְעָה נֶאֱמַרְהָ לוֹ
 נְבוּאָה זוֹ שְׁהֵרִי מִשְׁיָצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף
 רְאוֹת פָּנָיו: **פַּחַצְתָּ הַלַּיְלָה.** כְּהַחֲלֵק הַלַּיְלָה.

תפסיר רס"ג

פי בלד מצר. מן בפר פרעון
אלגאלס עלי כרסיה. אלי בכר
אלאמה. אלתני ורא אלדחא.
וגמיע בכור אלבהאים: (ו) ויפון
צראד' עצים פי גמיע בלד
מצר. מא לם יפון מתלה. ולא
יעאוד איציא: (ז) ולגמיע בני
אסראיל. לא ינבח כלב בפאה
פמא פוקה מן אלאדיא. מן
נסאדם אלי בהאימהם. לפי
תעלמון. מא יבין אללה. בין

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר
פְּרַעֲהַ הַיֵּשֶׁב עַל-פְּסָאוֹ עַד
בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחַר
הַרְחִים וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
וַיְמֹת כָּל בּוֹכֵרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם.
מִבּוֹכֵרָא דְּפְרַעֲהַ דְּעֵתִיד לְמַתְבַּעַל
פּוֹרְסֵי מַלְכוּתֵיהָ. עַד בּוֹכֵרָא דְּאַמְתָּא.
דְּבִבְתָר רַחֲיָא. וְכֹל בּוֹכֵרָא דְּבַעֲרָא:
וְהִיתָה עֵצָקָה גְּדֻלָּה

בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוֹ לֹא נִהְיָתָה
וְכָמְהוֹ לֹא תִסְרָף: וְתִהְיֶה. צוֹחֲתָא רַבְתָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם.
דְּכּוֹתָה לָא הָוָה. וְדְכּוֹתָה לָא תוֹסִיף: וְלִכְלָל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֹא יִחְרַץ-כָּלֵב לְשָׁנּוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה
לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלָה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין
יִשְׂרָאֵל: וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לָא יַנְזִיק כָּלֵבָא בְּלִישְׁנֵיהָ לְמַבְתָּ.

— רש"י —

ברוך הוא נפרע מן האמה נפרע מאלהיה:
ז לא יחרץ כלב לשנו. אומר אני שהוא
לשון שנון, לא ישנו, וכן (יחזקאל כה) לא יחרץ
לבני ישראל לאיש את לשנו, לא שנו, (שמו"ב
כז) אז תחרץ תשתנו, (ישעי' מא טו) למורג
חרץ שנון, (משלי כה ט) מחשבות חרוץ, אדם
חרץ ושנון, (משלי י ז) ויד חרוצים תעשיר,
חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה.

כ עד בכור השבי. (שמות יב כט) למה לקו
השבויים, כדי שלא יאמרו, וראתם תבועה
עלבונם והביאה פרענות על מצרים: מבכור
פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים
מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו
בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו
משעבדים בהם ושמהים בצרתם: וכל בכור
בהמה. לפי שהיו עובדין לה, וכשהקדוש

א. כך בכל הדפוסים, אף שבפסוק זה לא נזכר בכור השבי אלא לקמן פרק י"ב פסוק כ"ט.

למאנשא ועד בעירא. בדיל דתדעון.
 דיפריש יי בין מצראי ובין ישראל:
 וירדו כל-עבדיך אלה
 אלי והשתחווי לי לאמר
 צא אתה וכל-העם אשר-
 ברגליך ואחרי-כן אצא
 ויצא מעם-פרעה בחריי-
 אף: וייחתון כל עבדך אלין לותי
 ויבעזן מני למימר. פוק את וכל עמא
 דעמד. ובתר בן אפוק. ונפק מלות

תפסיר רס"ג
 אלמצריון ובין בני אסראיל:
 (ח) פיציר אלוי גמיע עבידך
 הולאי ויסגדון לי קאילין.
 אכרג אנת וגמיע אלקום
 אלדין מעד. ובעד דאלך
 אכרג. תים כרג מן ענד פרעון
 בשדה ג'צ'ב מנה: ט) תים
 קאל אללה למוסי לא יקבל
 (נ"י) ואנמי לא יסמע) מנכמא
 פרעון. לפי תכת'ר בראהיני פי
 בלד מצר: י) ומוסי וחרון.
 צנעא גמיע הד'ה אלבראהין
 בחצרה' פרעון. פשוד אללה

פרעה בתקוף רגז: ס ויאמר יהוה אל-משה לא-
 ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ
 מצרים: ואמר יי למשה. לא יקביל מנכון פרעה. בדיל. לאסגאה
 מופתי בארעא דמצרים: וימשה ואהרן עשו את-כל-
 המופתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את-
 לב פרעה ולא-שלח את-בני-ישראל מארצו:
 ומשה ואהרן. עבדו. ית כל מופת'א האלין קדם פרעה. ותקיף יי

— כס"י —

כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחריי אף. על
 שאמר לו (שמות י כח) אל תוסף ראות פני:
 ט למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות
 שלושה מפת בכורות וקריעת ים סוף ולנער
 את מצרים: וימשה ואהרן עשו וגו'. כבר
 כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן
 אלא בשביל לסמכה לפרשה של-אחריה:

ובדיל: ח וירדו כל עבדיך. חלק כבוד
 למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו
 בלילה (שמות יב 6) ויאמר קומו צאו מתוך
 עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי
 והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים
 אחר עצתך והלוכך: ואחרי בן אצא. עם
 כל העם מארצך: ויצא מעם פרעה.

תפסיר רס"ג

קלבה ולם יטלק בני אסראיל
 מן בלדה: יב א) וקאל אלה
 למוסי וחרון. פי בלד מצר
 קאילא: ב) הדיא אלשהר לכם
 אוול אלשהור. יכון לכם אוולא.
 לשהור אלסנה: ג) כלמא
 גמאעה בני אסראיל קאילא.
 פי אלעאשר מנה אן יתכדיו
 מנה כל פריק. ראס לביות

יֵת לְבָא דְפִרְעָה. וְלֹא שִׁלַּח יֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעִיהָ: **ס** רביעי בספרי
תימן
יב * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לֵאמֹר: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן:
 בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמִימַר: **ז** הַחֲדָשׁ
 הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים
 רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: ירחא הדין. לכון
 ריש ירחיא. קדמאי הוא לכון. לירחי שתא: **ח** דְּבַרְוּ אֶל-
 כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַזֶּה
 וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ אִשׁ לְבֵית-אִבְתָּהּ שֶׁהָ לְבַיִת:

— רס"י —

ברקיע, ואמר לו כנה ראה וקדש. וכיצד
 הראה, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום,
 שנאמר (שמי ו כח) ויהי ביום דבר ה' / (ויק ז לח)
 ביום צוותו. (צמדכ טו כג) מן היום אשר צוה
 ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה
 נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:
 ג דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר
 והלא כבר נאמר (שמות ז ז) אתה תדבר, אלא
 חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני,
 והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם
 מדברים: **א**ל כל עדת ישראל וגו' בעשור
 לחדש. דברו היום בראש חודש שיקחוהו
 בעשור לחדש: **ה**זה. פסח מצרים מקחו
 בעשור, ולא פסח דורות: **ש**ה לבית אבת.
 למשפחה אחת, הרי שהיו מרבין יכול
 שיה אחד לכלן, תלמוד לומר שיה לבית:

יב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן.
 בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה,
 חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם
 משה בדבור: **בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם**. חוץ לכרך, או
 אינו אלא בתוך הכרך תלמוד לומר (לעיל ט כט)
 בצאתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא
 התפלל בתוך הכרך דבור חמור לא כל שבן,
 ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרך, לפי
 שהיתה מלאה גלולים: **ז החדש הזה**.
 הראהו לבנה בחדשה ואמר לו בשהירח
 מתחדש יהיה לך ראש חודש. ואין מקרא
 יוצא מידי פשוטו, על חודש ניסן אמר לו, זה
 יהיה ראש לסדר מנן החודשים, שיהא איר
 קרוי שני סיון שלישי: **ה**זה. נתקשה משה
 על מולד הלבנה באיזו שעור תראה ותהיה
 ראיה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה

מלילו. עם כל פגשתא דישראל
 למימר. בעשרא לירחא הדין. ויסבון
 להון. גבר. אמר לבית אבא אמרא
 לביתא: **ואם ימעט הבית**
מהיות משה ולקח הוא
ושכנו הקרב אל-ביתו
במכסת נפשת איש לפי
אכלו תכסו על-השה: ואם
 זעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא.

תפסיר רס"ג
 אבאיהם ראסא מנהא לכל
 בית: ד) פאן קל אהל אלבית מן
 אלחאגה אליי ראס. פליאכדי
 הו וגארה. אלאקרב אליי
 מנזלה במואסאה מן אלנפוס.
 כל אמר עליי קדר טעאמה
 תתואסוה: ה) וליכון לפם
 ראסא. צחיחא ד'כרא אבן
 סנתה. מן אלצ'אן ואלמאעז
 תאכ'דונה: ו) יפון ענדפם
 מחפוציא. אליי יום ארבעה

ויסב הוא. ושיבביה. דקריב לביתיה במנין נפשתא. גבר לפום
 מיכליה. תתמנון על אמרא: **שה תמים זכר בין-שנה**
יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: אמר
שלים. דכר בר שתיה יהי לבון. מן אמריא ומן בני עזיא תסבון:
והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום

כ"ט

כ תמים. בלא מום: בין שנה. כל שנתו קרוי
 בין שנה כלומר שגלד בשנה זו: מן הכבשים
 ומן העזים. או מזה או מזה שאף עז קרויה
 שה. שנאמר (דברים יד ז) ושה עזים: ויהיה
 לכם למשמרת. זה לשון בקור שטעון
 בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה, ומפני
 מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים
 מה שלא צוה כן בפסח דורות, הנה ר' מתניא
 בין חרש אומר הרי הוא אומר (ימקאל טו ס)
 ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת הדים,
 הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל
 את בניו ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם

ד ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם
 יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין
 לאכלו ויבא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו
 וגוי זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו
 מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין
 להתמעט ולמשוף ידיהם המנו ולהמנות על
 שה אחר, אף אם באו למשוף ידיהם
 ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה
 קים בהיותו בחיים, ולא משנשחט: במכסת.
 חשבון וכן (ויקרא כז כג) מכסת הערפק: לפי
 אכלו. הראוי לאכילה פרט לחולה וקון
 שאינן יכולין לאכול בוית: תכסו. תתמנון:

זלק הדקדוק: ד ולקח הוא ושכנו. תיבת ולקח מלרע:

תפסיר רס"ג

לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ
כָּל קְהַל עֵדֶת-יִשְׂרָאֵל בֵּין
הָעֲרָבִים: וַיְהִי לְכוּן לְמִטְרָא. עַד
אַרְבַּעַת עֶסְרָא. יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין.
וַיִּבְסֹן יִתְיָה. כָּל קְהֵלָא כְּנִשְׁתָּא
דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשֵׁיא: וְלִקְחוּ מִן-

עשר מן הדיא אלשהר.
יד'בחה גמאעה' גוק בני
אסראיל בין אלג'רובין:
(ז) ויאכדו מן דמה. ויגעלונה
עלי כ'די אלבאב ואלמטל.
עלי אלביות. אלדי יאכלונה
פיהא: (ח) ויאכלון לחמה פי תלך

הַדָּם וְנָתַנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמְּשָׁקוֹף
עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וַיִּסְבֹּן מִן דְּמָא.
וַיִּתְנֹן. עַל תְּרִין סַפֵּיא וְעַל שְׁקָפָא. עַל בְּתֵיא. דִּיכְלוֹן יִתְיָה בְּהוֹן:
וַיֹּאכְלוּ אֶת-הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה עָלֵי-אֲשׁ
וּמִצּוֹת עַל-מְרָרִים יֹאכְלֵהוּ: וַיִּכְלוֹן יֵת בַּסְרָא

— רס"י —

לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע
שעות מכי ינטו צללי ערב (ימייכ ו ז),
ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון
נשף וחשף, כמו (ישעיכ כז יב) ערבה כל
שמחה: וְלִקְחוּ מִן הַדָּם. זו קבלת הדם.
יכול ביד, תלמוד לומר (פסוק כג) אֲשֶׁר בְּסָף:
הַמְּזוּזוֹת. הם הוקופות אחת מכאן לפתח
ואחת מכאן: הַמְּשָׁקוֹף. הוא העליון שהדלת
שוקף עליו כשסוגרין אותו לייט"י כלנו ולשון
שקיפה. חבטה, כמו (ויקרא כו לו) קול עלה
גדף, טרפא דשקיף, (שמות כג כג)
חבורה. משקופי: עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ
אֹתוֹ בָּהֶם. ולא על משקוף ומזוזות שבבית
התבן ובבית הבקר, שאין דרין בתוכו: אֶת
הַבָּשָׂר. ולא גידים ועצמות: עַל מְרָרִים. כל
עשב מר נקרא מרור. וצום לאכול מרור
זכר לומררו את חיייהם (שמות ו יד):

כדי שיגאלו, שנאמר (שס ז) ואת ערום ועריה,
ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה,
שמלו באותו הלילה, שנאמר (שס ו)
מתבוססת בדמין, בשני דמים, ואומר (זכייכ
ט יב). גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך
מבור אין מים בו, ולפי שהיו שטופים
בעבודה זרה אמר להם (פסוק כג) משכו וקחו
לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם
צאן של-מצודה: וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ ויג'. וכי כלן
שוחטין אלא מכאן ששלוחו של-אדם
כמותו: קהל עדת ישראל. קהל ועדה
וישראל. מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין
בשליש כתות זו אחר זו, נכנסה כת ראשונה
ונעלו דלתות העזרה וכי, כדאיתא בפסחים
(דף סד טז): בֵּין הָעֲרָבִים. משש שעות
ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה
לבית מבואו לערוב. ולשון בין הערבים
נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום

תפסיר רס"ג

אללילה. שיא נאר ופסיר. מע
מראר יאכלונה: ט) לא תאכלו
מנה ניא. ולא טביד' מנצג
במא. אלא משוי באלנאר.
ראסה ואכארה וגופה: י) ולא
תבקן מנה שייא אלי
אלג'דאה. פאן יבקי מנה שייא.
אלי אלג'דאה אתרקוה
באלנאר: יא) וכד'א פכלוה
תפון אחקאכם משדודת.

בלייא הדין. טוי נור ופסיר. על מרין
ייכלוניה: ט אל-תאכלו ממנו
נא ובשל מבשל במים כי
אם-עלי-אש ראשו על-
פרעיו ועל-קרבו: לא תיכלון
מניה כד חי. ואף לא כד בשלא מבושל
במיא. אלהין טוי נור. רישיה על פרעויה
ועל גויה: ז' ולא-תותירו ממנו

עד-בקר והנתר ממנו עד-בקר באש תשרפו:
ולא תשארון מניה עד צפרא. ודישתאר מניה. עד צפרא פנורא
תיקדון: יא וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים
נעליכם פרגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם
אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: וכדין תיכלון יתיה.

— כ"י —

מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, לתן
בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הנין
החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה
מעלות השחר, והו לפי משמעו. ועוד מדרש
אחר לפד שאינו נשרף ביום טוב אלא
מפחית. וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר
ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו:
יא מתניכם חגרים. מוננים לדרך: בחפזון.
לשון בדהלה ומהירות, כמו (שמואל א' כג כו)
ויהי דוד נחפו ללכת, (מלכים ב' ז טו) אשר
השליכו ארם בהפזום: פסח הוא לה.
הקרוב קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה
שהקדוש ברוך הוא הנה מדלג בתי ישראל

ט אל תאכלו ממנו נא. שאינו עליו כל
צרכו קראו נא בלשון ערבי: ובשל מבשל.
כל זה באזהרת אל תאכלו: במים. מנין
לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבשל
מכל מקום: כי אם עלי אש. למעלה גור
עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא
תעשה אל תאכלו ממנו כי אם עלי אש:
ראשו על פרעיו. צולחו בלו כאחד עם
ראשו ועם פרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן
לתוכו אחר הדחתו. ולשון על פרעיו ועל
קרבו בלשון (שמות ו כו) על צבאותם, כמו
בצבאותם, כמות שהן, אף זה כמות שהוא.
כל בשרו משלם: והנתר ממנו עד בקר.

זולק הרקדון: יא וככה. תרין. יהיה נעור. וקדמא מלרע ותניינא מלעיל (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

וְנִעְאַלְכֶם פִּי אֲרַגְלְכֶם. וְעֲצִיבְכֶם
פִּי אִידִיבְכֶם. וְכַלּוּהַ בַּחפּוֹ. הוּ
פֶסַח לְלֹהֵ: יב) פֶּאֶתְגִּלָּא פִּי בְלֹד
מִצְרַיִם פִּי תִלְדֵּי אֱלֹהִים. וְאֶתְלֵ
כָּל בְּכֹר פִּיהַ. מִן אֲנִסְאֵן אֱלֹהִי
בְּהִימָה. וּבְגִמִּיעַ מַעֲבֹדָאֵת
אֱלֹהֵי מִצְרַיִם. אֲצַנַּע אֲחַכְאֵמָא
אֲנִי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי אֲחַד: יג) פִּיכּוֹן
אֱלֹהִים לְכֶם עֲלֵמָה. עֲלֵי
אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי אֲנִי פִיהַ.

חֲרָצִיכּוֹן יְהוֹן אֲסִירִין. מְסַנִּיכּוֹן בְּרַגְלִיכּוֹן.
וְחֹטְרִיכּוֹן בִּידְכּוֹן. וְתִיכְלוֹן יְתִיהַ בְּבֵהִילוֹ.
פֶּסַח הוּא קָדֶם יי: יב) **וְעַבְרַתִּי**
בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה
וְהַפִּיתִי כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה
וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה
שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְאֶתְגִּלִּי

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַדִּין. וְאֶקְטוֹל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.
מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא. וּבְכָל טְעוֹת מִצְרַיִם. אֲעֲבִיד דִּינִין אֲנִי יי:
יג) **וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם**
שָׂם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיָּה
בְּכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכְּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רס"ד

שְׁלִיחַ: יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת. לְכֶם לְאֹת
וְלֹא לְאַחֲרִים לְאֹת מִכָּאן שְׁלֵא נִתְּנוּ הַדָּם
אֲלֵא מִבְּפָנִים: וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם. הַכֹּל גְּלוּי
לְפָנָיו, אֲלֵא אֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן אֲנִי
אֶת עֵינֵי לְרֵאוֹת שְׁאֲתֶם עֲסוּקִים בְּמַצּוֹתַי
וּפּוֹסַח אֲנִי עֲלֵיכֶם: וּפִסַּחְתִּי. וְהַמְלִיטִי
וְדוֹמָה לוֹ (ישעי' לא ס) פֶּסַח וְהַמְלִיט. וְאֲנִי
אוֹמֵר כָּל פְּסִיחָה לְשׁוֹן דְּלוּג וּקְפִיצָה.
וּפִסַּחְתִּי מְדַלֵּג הִיָּה מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵתֵי
מִצְרַיִם, שְׁהָיוּ שְׂרוּיִם זֶה בְּתוֹךְ זֶה, וְכֵן (מלכ'ס
א' יח כב) פֶּסַחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים, וְכֵן כָּל
הַפִּסַּחִים הוֹלְכִים כְּקוֹפְצִים, וְכֵן (ישעי' לא ס)
פֶּסַח וְהַמְלִיט, מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין
הַמּוֹמְתִים: וְלֹא יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף. אֲבָל הוּא
הוּא בְּמִצְרַיִם הָרִי שְׁהָיָה מִצְרַיִם בְּבֵיתוֹ

מִבֵּין בְּתֵי מִצְרַיִם וְקוֹפֵץ מִמִּצְרַיִם לְמִצְרַיִם
וְיִשְׂרָאֵל אֲמַצְעֵי נְמִלְט, וְאַתֶּם עֲשׂוּ כָּל
עֲבוֹדוֹתֵינוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם. דְּבַר אַחַר דְּרָךְ דְּלוּג
וּקְפִיצָה, זְכַר לְשִׁמּוֹ שְׁקֵרוּי פֶּסַח וְגַם פֶּסַח"ס
[פֶּסַח] לְשׁוֹן פֶּסִיעָה: יב) **וְעַבְרַתִּי**. כְּמִלְךְ
הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּבְהַעֲבָרָה אַחַת
וּבְרַגַּע אַחַד בְּלֵן לֹקִין: **כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ**
מִצְרַיִם. אֵף בְּכוֹרוֹת אַחֲרִים וְהֵם בְּמִצְרַיִם,
וּמִנֵּין אֵף בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם שְׁבַמְקוֹמוֹת אַחֲרִים,
תְּלַמּוּד לֹמַר (סְהִלִּיס קלו י) לְמַפָּה מִצְרַיִם
בְּבִכּוֹרֵיהֶם: **מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה**. מִי
שְׁהַתְחִיל בְּעִבְרָה מִמֶּנּוּ מִתְחַלֵּת הַפְּרָעָנוּת:
וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם. שְׁלֵעַן נְרַקְבַת,
וְשְׁלֵ-מִתְכַת נְמַסַּת וְנִתְכַת לְאֶרֶץ: **אֲעֲשֶׂה**
שְׁפָטִים אֲנִי ה'. אֲנִי בְּעֲצָמֵי וְלֹא עַל יְדֵי

תפסיד רס"ג

אנצ'רה וארת'יא לָכֶם. וְלֹא יִחַל בְּכֶם וּבֵא מִהַלֵּךְ. אֲדִי צִרְבַת אֶהֱל בְּלֶדְ מִצְרַיִם (יד) וַיְכּוֹן הַדְיָא אֱלִיּוֹם לָכֶם דִּכְרָא. תַּחְגּוּ פִּיה חַג לִלְהָ. לְאַגְיֹאֲלָכֶם. רִסִּם אֲלֻדְהָר תַּחְגּוּנָה; טו) סִבְעָה אִיאִם תֵּאכְלוּ פְּטִירָא. אִמָּא פִי אֱלִיּוֹם אֲלֵאוּל. פִּעְטִלוּ אֲלִמְכִמְר מִן בְּיֹתְכֶם. לֵאן כֹּל מִן אִפְל כִּמְיִר. יִנְקִטַע דִּיאֲלֻךְ אֲלֵאֲנִסָּאן מִן בֵּין אֵל אִסְרָאֵל.

וַיְהִי דִמָּא לְכוּן לְאֵת. עַל בְּתִיא דְאֵתוֹן תַּמָּן. וְאַחֲזִי יֵת דִּמָּא. וְאַחוּס עֲלִיכוּן. וְלֹא יְהִי בְכוּן מוֹתָא לְחַבְלָא. בְּמַקְטְלֵי בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם: **וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדַרְתֵיכֶם חֻקַת עוֹלָם תִּחְגְּהוּ:** וַיְהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוּן לְדוּכְרָנָא. וְתִיחְגּוּן יִתִּיה חַגָּא קָדִם יי. לְדַרְיִכוּן; קָיִם עֲלִם תִּיחְגּוּנִיָּה:

טו **שִׁבְעַת יָמִים מִצוֹת תֵּאכְלוּ אֶת בֵּינִים הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם**

— כ"ט —

הוא אומר (דברים טו ח) ששת ימים תאכל מצות, למד על שביעי שלפסח שאינו חובה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. מניין אף ששה רשות תלמוד לומר ששת ימים, זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל בלו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר (לכנ פסוק יח) בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה: **אך ביום הראשון תשביתו שאר.** מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מקדם קרוי ראשון, כמו (איוז טו ז) הראשון אדם תולד, הלפני אדם גלדת, או אינו אלא ראשון של-שבעה, תלמוד לומר (שמות לז כב) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדין חמץ קיים:

של-ישראל, יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף אבל הנה במצרי שבבתיכם, הרי שהיה ישראל בביתו של-מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף: **יד לזכרון.** לדורות: **וחגתם אותו.** יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו, ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר (שמות יג ג) וכוור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של-זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר (דמדז לג ג) ממחרת הפסח יצא, הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של-יום טוב, שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו: **לדרתיכם.** שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגגו: טו **שבעת ימים.** שטיינ"ס של-ימים: **שבעת ימים מצות תאכלו.** ובמקום אחר

תפסיר רס"ג

מן אליוס אלאוול אלי אליוס
אלסאבע: טז) ואליוס אלאוול.
אסם מקדס ואליוס אלסאבע.
אסם מקדס יכון לכם. ולא יצנע
פיהמא שייא מן אלצנאיע.
אלא מא יוכל לכל נפס. הו
וחדה יצנע לכם: יז) ואחפצו
אלפטיר. פאן פי דאית הדא
אליוס. אכרגת גיושכם מן
בלד מצר. ואחפצו הדא
אליוס. לאגיאלכם רסם אלדהר:

הָרֵאשֹׁן עַד-יוֹם הַשְּׁבַעִי:
שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִּיכְלוּן. בְּרַם בְּיוֹמָא
קִדְמָאָה. תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוּן. אַרְי
כָּל דִּי יִכּוּל חֲמִיעַ. וְיִשְׁתִּיבִי. אַנְשָׁא הֵוֵא
מִיִּשְׂרָאֵל. מִיוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא
שְׁבִיעָאָה: **וּבַיּוֹם הָרֵאשֹׁן**
מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל-מְלֹאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה
בָּהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ
יַעֲשֶׂה לָכֶם: וּבַיּוֹמָא קִדְמָאָה מְעַרַע קִדִּישׁ. וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה.
מְעַרַע קִדִּישׁ יְהִי לְכוּן. כָּל עֲבִידָא לָא יתְעַבִּיד בְּהוּן. בְּרַם מָא
דְּמַתְאֲכִיל לְכָל נֶפֶשׁ. הוּא בלחודוהי יתְעַבִּיד לְכוּן: **וּשְׁמַרְתֶּם**
אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-
עַבְדֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם
הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְתִטְרוּן יַת פְּטִירָא. אַרְי.

— רס"י —

הנפש ההוא. בשהיא בנפשה ובדעתה,
פרט לאנוס: מיישראל. שומע אני תכרת
מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר
במקום אחר (ויקרא כג ג) מלפני בכל מקום
שהוא רשותי: טו מקרא קדש. מקרא שם
דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות:
לא יעשה בהם. אפלו על ידי אחרים: הוא
לבדו. הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן
מערב יום טוב: לכל נפש. אפלו לבהמה

יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם:
י ושמרתם את המצוות. שלא יבאו לידי
חמוץ מכאן אמרו תפוח תלטוש בצונן. רבי
יאשיה אומר אל תהי קורא את המצוות אלא
את המצוות בדרך שאין מחמיצין את
המצוה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם
באה לדרך עשה אותה מיד: ושמרתם את
היום הזה. ממלאכה: לדרתיכם חקת
עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם

תפסיד רס"ג

יה) פי אלשהר אלאוול. פי יום ארבעה עשר מנה באלעשי. כלו פטירא. אלי יום ואחד ועשרין מנה באלעשי: יט) סבעה איאם. לא יוגד כימירא פי ביותכם. וכל מן אפל מכמרא. ינקטע דאלך אלגנסאן מן גמאעה אל אסראיל. מן אלגריב וצריח אלבלד: כ) שייא מן אלמכמר לא תאכלו. פי גמיע מסאכנכם.

בכרן יומא הדין. אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים. ותטרוון. ית יומא הדין. לדריכון קים עלם: **יה בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:** בניסן. בארבעת עסרא יומא לירחא ברמשא. תיכלון פטירא. עד. יומא חד ועשרין. לירחא ברמשא:

יז שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם פי | כל-אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: שבעא יומין. חמירא. לא ישתבח בבתיכון. ארי כל דיכול מחמעה. וישתיצי. אנשא ההוא מפנשתא דישראל. בגיוריא וביציביא דארעא: **כ כל-מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם**

— כס"י —

מחמצת. לעגוש פרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמר שניהם: **בגר ובאזרח הארץ.** לפי שהנס נעשה לישראל, הצריך לרבות את הגרים: **כ מחמצת לא תאכלו.** אזהרה על אכילת שאור: **כל מחמצת.** להביא את תערובתו: **בכל מושבתיכם תאכלו מצות.** זה בא

על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו באן, שלא תאמר אזהרה (לעיל טז) כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור: **יח עד יום האחד ועשרים.** לפי נאמר, והלא כבר נאמר (לעיל טו) שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וכו': **יט לא ימצא בבתיכם.** מנין לגבולין, תלמוד לומר (לכנ יג ז) בכל גבולך, מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך שב רשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: **כי כל אכל**

תפסיר רס"ג

תֹּאכְלוּ מִצֹּת: כָּל מַחְמָעָא

לֹא תִיכְלוּ. בְּכָל מוֹתְבְּנִיכוֹן. תִּיכְלוּן

פִּטְיָא: פ חמיישי חמיישי

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי

יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם

מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן

לְמִשְׁפַּחַתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ

כלו פטירא: כא) פדעא מוסי.
בגמיע שיוך בני אסראיל
וקאל להם. אמתדו. וכידו לכם
גנמא. לעשאירכם ואדיבחו
אלפסת: כב) וכדו באקה מן
צעתר. ואגמסוהא פי אלהם
אלדי פי אלטסת. ואדנו עלי
אלמטל וכדי אלבאב. מן
דאלד אלהם. ולא יכראג
אנסאן מנכס. מן באב מנזלה

הַפֶּסֶחַ: וּקְרָא מֹשֶׁה. לְכָל סְבֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן. אֶתְנַגִּידוּ. וְסִבּוּ

לְכוּן מִן בְּנֵי עֲנָא. לְזִרְעֵיתְכוֹן וְכוֹסוּ פֶסְחָא: כב וְלִקְחֹתֶם אֲגָדַת

אִזּוּב וְטַבַּלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל-

הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר

בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-

בִּקְרָ: וְתִסְבוּן אֶסְרַת אִיזוּבָא. וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְבַמְנָא. וְתִדְוֹן

לְשַׁקְפָא וְלִתְרִין סַפֵּיא. מִן דְּמָא דְבַמְנָא. וְאַתּוֹן. לֹא תִפְקוּן.

— רס"י —

ללמד שתהא ראוייה לאבל בכל
מושבתיכם. פרט למעשר שני והלות תודה:
כא משכו. מי שיש לו צאן ומשוף משלו:
וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק;
למשפחתים. שיה לבית אבות: כב אזוב.
מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב.
שלשה קלחין קרויין אגדה: אשר בסף. בכלי
כמו (מלכיס זי יז יד) ספות כסף: מן הדם

וזלק הדקדוק: כא ושחטו הפסח. בא בפתח כי היה ראוי להיות תחת השי"ן חירק כמו שמרו,
רק נרחב בעבור אות הגרון הבא אחריו כי כן משפטן. ספר צחות דף קל"ו:

תפסיר רס"ג

אלי אלג'דאה: כג) פיתגלא
אללה לזצדס אלמצריון. וינצ'ר
אלדס עלי אלמטל וכ'די
אלבאב. פירתי למן דאכלה.
ולא ידע אלמהלך. אן ידכיל
אלי ביותכס פיהלככס: כד)
ואחפצו הד'א אל'אמר. רסס
לכס ולאגיאלכס אלי אל'דהר:
כה) ואד'א דכ'לתם אלי אל'בלה.
אלד'י יעטיכס אללה כמא
ועד. פאחפצו הד'ה אלצנעה:
כו) ויכון אד'א קאלו לכס
בניכס. מא הד'ה אלצנעה לכס:

אָנֹשׁ מִתְרַע בֵּיתֶיהָ עַד צַפְרָא:
בג) וְעַבְרַיִם יְהוָה לְנִגְף אֶת-
מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-הַדָּם
עַל-הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי
הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל-
הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחָת
לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לְנִגְף:
ויתגלי יי לממחי ית מצראי. ויחזי ית
דמא על שקפא. ועל תרין ספ'יא. וייחוס
יי על תרעא. ולא ישבוק מחבלא.

למיעל לבתיכון לממחי: כד) ושמרתם את-הדבר הזה
לחק-לך ולבניך עד-עולם: ותטרונו ית פתגמא הדין.
לקים לך ולבנד עד עלמא: כה) והיה כִּי-תבאו אל-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתֵן יְהוָה לָכֶם פֶּאֶשֶׁר דְּבַר
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: ויהי ארי תיעלון לארעא.
דיתיין יי. לבון כמא דמליל. ותטרונו ית פולחנא הדין: כו) והיה
כִּי-יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת
לָכֶם: ויהי ארי יימרון לבון בניכון. מא. פולחנא הדין לבון:

— כס"י —

כג) ופסח. והמל, ויש לומר ודלג: ולא יתן
המשחית. ולא יתן לו יכלת לבא כמו
(כראשית לא ז) ולא נתנו אלהים להרע עמדי:
כד) והיה כִּי תבאו אל הארץ. תלה הכתוב
(שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ וגו':
מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר
אלא בפסח אחד שעשו בשנה השנית
ועל פי הדבור: פֶּאֶשֶׁר דְּבַר. והיכן דבר,
(שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ וגו':

וזלק הדקדוק: כה) ושמרתם את-העבודה הזאת. הטפחא בתיבת העבודה בכל ספרי תימן:

תפסיר רס"ג

וַאֲמַרְתֶּם זִבְחַ-פֶּסַח הוּא
 לַיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל-בְּתֵי
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
 בְּנַגְּפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-
 בְּתֵינּוּ הֵצִיל וַיִּקַּד הָעַם

וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וְתִמְרוּן. דִּיבַח חֲתָם הוּא
 קָדֶם יי. דְּחָס. עַל בְּתֵי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם. כַּד מְחָא יֵת מִצְרָאֵי וְיֵת
 בְּתַנָּא שִׁיזִיב. וּכְרַע עֲמָא וּסְגִידוּ:

וַיִּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ: וְאִזְלוּ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּמָא

דְּפִקִּיד יי. יֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָבָדוּ: ס (שעי) כֵּט וַיְהִי | בַּחֲצֵי
 הַלַּיְלָה וַיְהוֶה הַכָּה כָּל-בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם
 מִבְּכֹר פֶּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כֶּסֶאֱוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי
 אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

— רס"י —

ומהוּ כִּן עָשׂוּ. אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כִּן עָשׂוּ:
 כֵּט וְה'. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה' הוּא וּבֵית דִּינּוּ,
 שֶׁהוּי' לְשׁוֹן תּוֹסַפֶּת הוּא כְּמוֹ פְּלוּנִי וּפְלוּנִי:
 הַכָּה כָּל בְּכוֹר. אַף שֶׁל־אֲמָה אַחֲרֵת וְהוּא
 בְּמִצְרַיִם: מִבְּכֹר פֶּרְעֹה. אַף פֶּרְעֹה בְּכוֹר
 הָיָה וְנִשְׁתַּיֵּר מִן הַבְּכוֹרוֹת, וְעֲלִיו הוּא אוֹמֵר
 (שמות ט טז) בְּעֶבֶר הִרְאוּתְךָ אֶת כָּחִי, בְּיָם
 סוּף: עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי. שֶׁהוּי שְׂמֻחִין לְאִידִם
 שֶׁל־יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד, שְׁלֵא יִאֲמְרוּ יִרְאַתְנוּ

עַל בְּשׁוֹרֵת הַגָּאֵלָה וּבִיֵּאת
 הָאָרֶץ וּבְשׁוֹרֵת הַבְּנִים שֶׁהוּי לָהֶם: כֵּט וַיִּלְכוּ
 וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִי בְּכֹר עָשׂוּ, וְהֵלֵא
 מִרְאֵשׁ חֹדֶשׁ נֶאֱמַר לָהֶם, אֲלֵא מִכִּיּוֹן שֶׁקָּבְלוּ
 עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵלּוּ עָשׂוּ: וַיִּלְכוּ
 וַיַּעֲשׂוּ. אַף הַהֲלִיכָה מְנַה הַכְּתוּב, לְתַן שְׂכָר
 לְהֲלִיכָה וְשְׂכָר לַעֲשׂוּהָ: כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת
 מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. לְהַגִּיד שְׂבָחֶן שֶׁל־יִשְׂרָאֵל,
 שְׁלֵא הִפִּילוּ דְבַר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

תפסיר רס"ג

אלד'י פי אלחבס. וגמיע בכור אלבהאים: ל) פקאם פרעון לילא. הו וגמיע עבידה וסאיר אלמצריון. ופאן צראד' עציים במצר. אד' לים בית. לים פיה מיית: לא) ודעא במוסי וחרון לילא. וקאל קומא אכ'רגא מן בית קומי. אנתמא ובני אסראיל. ואמציו. אעבדו אללה כמא קלתם: לב) ואיצא ג'נמכם ובקרכם כ'דוהא. כמא

והוה בפלגות ליליא. ויי קטל כל בוכרא בארעא דמצרים. מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פורסי מלכותיה. עד בוכרא דשבאיא. דבבית אסירי. וכל בוכרא דבעירא: ל ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר אין-שם מת:

וקם פרעה בליליא. הוא וכל עבדוהי וכל מצראי. והות. צוחתא רבתא במצרים. ארי לית ביתא תמן. דלא הוה ביה מיתא: ל ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם: וקרא למשה ולאהרן בליליא. ואמר קומו פוקו מגו עמי. אף אתון אף בני ישראל. ואזילו. פלחו קדם יי כמא דהויתון אמרין: לב גם-צאנכם

• כס"י •

מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקיים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו: ל ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגברים: גם בני ישראל. הסף: ולכו עבדו את ה' כדברכם. הכול כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתני אני, בטל (שמות כ 3) לא אשלח בטל (שס י ח) מי ומי ההולכים בטל (שס כז) רק

הביאה הפרענות, ובכור השפחה בפלל הנה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי: ל ויקם פרעה. ממשותו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחלה ואחר כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזור על בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור מת. אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (סחלים פט כח) אף אני בכור אתנהו. דבר אחר מצריות

תפסיר רס"ג

קחתם ואמצו ואגעלוני פי חל: (ג) פשדד אלמצריון עלי אלקום. ליסרעו יטלקונגהם מן אלבלד. לאנגהם קאלו כלנא מאיתיו: לד) פחמל אלקום. עגינגהם קבל אן יכתמר. וכאנת מעאנגהם. מצרורה פי תיאבהם עלי אענאקהם: לה) וצעו בני אסראיל חנידי (קרי: חנאדין) כמא אמרהם מוסי. ואסתוהבו מן אלמצריון. אנדה פצה. ואנדה דיהב ותיאבא:

גַם־בְּקִרְכֶם קָחוּ כְּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם־

אֹתִי: אֵף עֲנֹכוֹן אֵף תּוֹרִיכוֹן דְּבוּרוֹ.

כְּמֵא דְּמִלִּילְתוֹן וְאִיזִילוֹ וְצִלוֹ אֵף עָלַי:

וְתַחְזֹק מְצָרִים עַל־הָעַם

לְמַהֵר לְשַׁלַּחם מִן־הָאָרֶץ

כִּי אָמְרוּ כָּלְנוּ מֵתִים: וְתַקִּיפוּ

מְצָרָאֵי עַל עַמָּא. לְאוּחָאָה לְשַׁלְּחוּתְהוֹן

מִן אַרְעָא. אֲרִי אָמְרוּ כּוֹלְנָא מֵתִין:

וַיִּשָּׂא הָעַם אֶת־בְּצֻקוֹ טָרֶם יַחְמֵץ מִשְׂאֵרְתֶּם

צִרְרַת בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־שִׁכְמֹם: וְנָטַל עַמָּא. יָת לִישְׁהוֹן

עַד לָא חֲמַע. מוֹתַר אֲצוֹתְהוֹן. צָרִיר בְּלַבוּשִׁיהוֹן עַל כַּתְּפֵיהוֹן:

וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ

מִמְצָרִים כָּל־יְכֻסֶּף וְכָל־זָהָב וּשְׁמֹלֹת: וּבְנֵי

יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה. וּשְׂאִילוּ מִמְצָרִים. מְנִין דְּכֻסָּף. וּמְנִין

דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין: וַיְהִי־נָתַן אֶת־חֵן הָעַם בְּעֵינַי

— כַּשִּׁי —

אָחַד: לוֹ טָרֶם יַחְמֵץ. הַמְצָרִים לֹא הַנִּיחוּם לְשִׁהוּת כְּדֵי חֲמוּץ: מִשְׂאֵרְתֶּם. שְׁנֵי מִצָּה וּמְרוֹר: עַל שִׁכְמֹם. אֵף עַל פִּי שְׂבָה־מוֹת הַרְבֵּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם מְחַבְּבִים הָיוּ אֶת הַמְצוּדָה: לֹכְ כַּדְּבַר מֹשֶׁה. שְׂאֵמֵר לָהֶם בְּמְצָרִים (לעיל יא ז) וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ: וּשְׁמֹלֹת. אֵף הֵן הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֻּסָּף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמְאוּתָר בְּפִסּוּק חֲשׂוֹב:

צִאֲנֶכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצְגוּ: לֹכְ גַם צִאֲנֶכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ. וּמַהוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם, גַּם אֲתָה תִתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעוֹלוֹת (שְׁמוֹת י כה): קָחוּ כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי. הַתְּפַלְלוּ עָלַי שְׂלֵא אָמוֹת, שְׂאֲנִי בְּכוֹר: לֹכְ כָּלְנוּ מֵתִים. אָמְרוּ לֹא כְּגִזְרַת מֹשֶׁה הוּא, שְׁהָרִי אָמֵר (לעיל יא ה) וּמַת כָּל בְּכוֹר, וְכֵאֵן אֵף הַפְּשׁוּטִים מֵתִים חֲמֹשֶׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית

תפסיר רס"ג

לו) ואללה אעטא אלקום
 חציאא. ענד אלמצריון
 פוהבוקא להם ואנתספו
 אלמצריון: לו) תם רחל בני
 אסראיל מן עין שמש אלי
 סכות. שביה בסת מאיה אלף
 רגל ראגל. מא כלא
 אלאטפאל: לח) ואיציא כלט
 כתיר צעד מעהם וגנם
 ובקר. מואשי עצימה גדא:
 לט) פאכיתבוזו אלעגין. אלדי
 אכרגוה מן מצר. מלילא

מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ

אֶת־מִצְרַיִם: וַיִּיְהֶב יְת עֲמָא
לְרַחֲמִין. בְּעֵינֵי מִצְרָאֵי וְאִשְׁאִילוּנוּ:

וְרוֹקִינוּ יְת מִצְרַיִם: פ

וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל

מִרְעַמְסֵס סִכְתָּה בְּשֵׁשׁ-

מֵאוֹת אֶלְף רַגְלֵי הַגְּבָרִים

לְבַד מִטָּף: וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

מִרְעַמְסֵס לְסֻכּוֹת. בְּשֵׁית מָאָה אֶלְפִין

גוברא. רגלאה בר מטפלא: לח) וגם-ערב רב עלה אתם

וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ואף נוכראין סגיאין

סליקו עמהון. וענא ותורי. בעירא סגי לחדא: לט) ויאפו

את-הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות

כי לא חמץ כי-גרשו ממצרים ולא יכלו

להתמהמה וגם-צדה לא-עשו להם: ואפו ית

לישא. דאפיקו ממצרים. גריצן פטירן ארי לא חמע. ארי אתרכו

— כט"י —

לו וַיִּשְׂאֲלוּם. אף מה שלא היו שואלים מהם
 היו נותנים להם. אתה אומר אחר, טול שנים
 ולה: וַיִּנְצְלוּ. וְרוֹקִינוּ: לו מִרְעַמְסֵס סִכְתָּה.
 מאה ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה,
 שנאמר (שמות יט ז) וַאֲשֵׁא אֶתְכֶם עַל בְּנֵי
 נְשָׁרִים: הַגְּבָרִים. מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה:
 לו ערב רב. תערובות אמות של-גרים:

לט עגת מצות. חררה של-מצה בצק שלא
 החמיץ קרוי מצה: וגם צדה לא עשו להם.
 לדרך. מגיד שבחן של-ישראל, שלא אמרו
 היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו
 והלכנו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיהו ז ז)
 זכרתי לך חסד געורתיך אהבת כלולתיך
 לכתך אחרי במדבר בארץ לא ירועה, ומה

תפסיד רס"ג

פְּטִירָא אַד' לִם אַכְיִתְמַר. לְמַא
טְרַדוּ מִן מִצְרַיִם. וְלִם יִטְיִקוּ אֵן
יִתְלַבְתּוּ. חֲתָא זְאֵדָא לִם יִצְנַעוּ
לְהִם: (טו) וְכַאֵן מְקַאֵם בְּנֵי
אַסְרָאִיל. אֶלְדֵי אֶקְאֵמוּ פִי
אַעֲמַאל מִצְרַיִם. אַרְבַּע מְאֵיָה
וְתִלְאֵתִין סְנֵה: (מא) פְּלִמָּא כַּאֵן
בְּעַד אַרְבַּע מְאֵיָה וְתִלְאֵתִין
סְנֵה. פִי דִיאַת דִּיאַלְדֵי אֱלִיּוֹם.
כִּרְגוּ גְמִיע גְיוֹש אֱלִלָה מִן בְּלַד
מִצְרַיִם: (מב) וְכַמָּא כַּאֵן לִיל חַפְיָן

מִמִּצְרַיִם. וְלֹא יִכִּילוּ לְאַתְעַכְבָּא. וְאַף
זֹדִין לֹא עֲבָדוּ לְהוֹן: **ב** וּמוֹשֵׁב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ
בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וּמֹתֵב
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם. אַרְבַּע
מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין: **בא** וַיְהִי מִקֵּץ
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאֹו
כָּל-עַבְדֹּת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְהָיָה. מִסּוּף אַרְבַּע
מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין. וְהָיָה. בְּכַרְן יֹמָא הַדִּין. נְפִקוּ. כָּל חֵילֵיא דִּי
מֵאֶרֶע דְּמִצְרַיִם: **בב** לִיל שְׁמֵרִים הוּא לִיהוָה

• כִּי •

אַרְבַּע מֵאוֹת לְבִיאַת מִצְרַיִם, וְהִזְקַקְתָּ לֹמְר
עַל כְּרִתְקָא, שְׂאֵף שְׂאֵר הַיְשִׁיבוֹת נְקֵרָאוּ גְרוֹת,
אַפְלוּ בְּחִבְרוֹן, שְׁנַאֲמַר (זכַּרְשִׁית לֵכ כז) אֲשֶׁר גַּר
שָׁם אֲבֵרְהֵם וַיִּצְחַק, וְאוֹמַר (שְׁמוֹת ו ז) אֵת
אֶרֶץ מִגְוֵרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ, לְפִיכָף אֶתְהַ
צְרִיף לֹמְר כִּי גַר יִהְיֶה וְרַעַף מִשְׁהִיָּה לוֹ וְרַע.
וּכְשִׁתְּמַנְהָ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה מִשְׁנַלְדֵי יִצְחַק,
תִּמְצָא מִבִּיאַתָּן לְמִצְרַיִם עַד יִצְיִאֲתָן מֵאֲתֵימ
וְעֵשֶׂר שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שְׁשֹׁנו
לְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ: **מא** וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וַיְהִי וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. מִגִּיד שְׁפִינ
שְׁהִגִיעַ הַקֶּץ לֹא עֲכָן הַמְּקוֹם כְּדִרְף עֵין,
בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן בָּאוּ מִלְּאֲכֵי הַשְּׂרָת אֶצֶל
אַבְרָהָם לְבִשְׂרוֹ, בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן גִּלְד
יִצְחַק, וּבְחַמְשָׁה עֶשֶׂר בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין
הַבְּתָרִים: **מב** לִיל שְׁמֵרִים. שְׁהִיָּה הַקְּבָ"ה

שְׁכַר מְפוֹרֵשׁ אַחְרֵיו (סג ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְהַ
וַיְהִי: **מ** אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם. אַחַר שְׂאֵר
הַיְשִׁיבוֹת שְׁיִשְׁבוּ גְרִים בְּאֶרֶץ לֹא לְהִם:
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. בֵּין
הַכָּל מִשְׁנַלְדֵי יִצְחַק עַד עֲכָשִׁיו הָיוּ אַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָּה לוֹ וְרַע לְאַבְרָהָם נִתְקִים
(זכַּרְשִׁית טו יג) כִּי גַר יִהְיֶה וְרַעַף, וּשְׁלֹשִׁים
שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנַגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד
שְׁנַלְדֵי יִצְחַק. וְאִי אֶפְשֶׁר לֹמְר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְבַדְדָהּ, שְׁהִרֵי קֶהַת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה
צָא וְחָשׁוּב כָּל שְׁנוֹתָיו וְכָל שְׁנוֹת עַמְרָם בְּנו
וּשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים, לֹא תִמְצָאֵם כָּל כָּף, וְעַל
כְּרִתְקָא הַרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ לְקֶהַת עַד שְׁלֹא יִרְד
לְמִצְרַיִם, וְהַרְבֵּה מִשְׁנוֹת עַמְרָם נְבַלְעִים
בְּשְׁנוֹת קֶהַת וְהַרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שְׁלֹשִׁים
נְבַלְעִים בְּשְׁנוֹת עַמְרָם, הָרִי שְׁלֹא תִמְצָא

תפסיר רס"ג

ללה. לִיכְרָגָהֶם מִן בְּלֶד מִצְרַיִם.
כְּדִיאֵךְ הִדִּיא אֶלְלִיל. מִחִפּוּצֵיא
לְבָנֵי אִסְרָאֵיל לְאִגִּיאֵלָהֶם:
(מג) תִּם קָאֵל אֶלְלָה לְמוֹסִי
וְהָרוֹן. הִדִּיא רִסֵּם אֶלְפֶסְחָ. כֹּל
אִגְנָבֵי לֹא יֵאֲכֹל מִנָּה: מִד: וְכֹל
עֶבֶד לְאַנְסָאן מִשְׁתָּרָא בְּתִמְוִן.
פֶּאֶכְתִּנְגָה. וְחִינִיד (קרי: וְחִינֵאֲדִין)
יֵאֲכֹל מִנָּה: מִד: וְאֶלְצִיף
וְאֶלְאִגִּיר לֹא יֵאֲכֹלָן מִנָּה:

לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
הוּא-הַלִּילָה הַזֶּה לִיהוּה
שְׁמַרִים לְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם: לִילֵי נָטִיר הוּא קָדָם יי.
לְאֶפְקוֹתֵהוֹן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם. הוּא
לִילֵיא הַדִּין קָדָם יי. נָטִיר. לְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְדִרְיָהוֹן: פ מִג וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

זאת חֲקַת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נָכַר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:
וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. דָּא גְזִירַת פֶּסְחָא. כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמְד לָא
יִיכּוֹל בֵּיה: מִד: וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת-כֶּסֶף וּמִלְתָּה
אֲתוּ אָז יֹאכַל בּוֹ: וְכָל עֶבֶד גֵּבֵר זָבִין כֶּסֶפָא. וְתַגּוֹר יִתִּיה.
כְּבִין יִיכּוֹל בֵּיה: מִד: תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֹאכַל בּוֹ:

— רס"י —

שְׁנַתְנַכְרוּ מַעֲשֵׂיו לְאָבִיו שְׁבַשְׁמִים. וְאָחַד נִכְרֵי
וְאָחַד יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵד בְּמִשְׁמַע: מִי וּמִלְתָּה
אֲתוּ אָז יֹאכַל בּוֹ. רְבוּ. מְגִיד שְׁמִילַת עֶבְדִּיו
מִעֲכָבְתוֹ מִלְאָכּוֹל בְּפֶסַח. דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר אֵין מִילַת עֶבְדִּיו מִעֲכָבְתוֹ
מִלְאָכּוֹל בְּפֶסַח. אִם בֶּן מִדָּה תִלְמוּד לֹאֲמַר אָז
יֹאכַל בּוֹ. הָעֶבֶד: מִכ תּוֹשָׁב. זֶה גֵר תּוֹשָׁב:
וְשָׂכִיר. זֶה הַנִּכְרֵי. וּמִדָּה תִלְמוּד לֹאֲמַר, וְהֵלֵא

שׁוֹמֵר וּמִצְפָּה לוֹ לְקִים הַבְּטָחָתוֹ לְהוֹצִיאֵם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: הוּא הַלִּילָה הַזֶּה לֵה. הוּא
הַלִּילָה שְׁאֲמַר לְאַבְרָהָם בְּלִילָה הַזֶּה אֲנִי
גּוֹאֵל אֶת בְּנֵיךְ: שְׁמַרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְדֹרֹתָם. מִשְׁמֵר וּבָא מִן הַמּוֹזִיקִין כְּעִנְיָן
שְׁנֵאֲמַר (פְּסוּק כג) וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וּגְוִי:
מִג זֹאת חֲקַת הַפֶּסַח. בְּאֶרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּנִיסָן
נִאֲמָרָה לָהֶם פֶּרְשָׁה זֹ: כָּל בֶּן נִכְרֵי.

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: מִ לִיל שְׁמַרִים הוּא לִי"י. הַתְּרַגּוּם לִילֵי. לְפִי פִשׁוּטוֹ נִקְט לְשׁוֹן חִז"ל בְּמִשְׁנָה,
לִילֵי שֶׁבֶת לִילֵי פֶסְחִים. עֵינֵן תִּי"ט. וְאֶפְשֵׁר לֹאֲמַר דְּרַמְזוֹ לְנוּ כּוֹזֵה לִיל י"ט שְׁנֵי שֶׁל גְּלִיּוֹת כִּי זֶה
הוּא הַתְּחִלַּת הַמוֹעֲדִים. וְאִ"נ רַמְזוֹ כִּי לִילָה זֶה לֹא לְבַד נַעֲשֶׂה בּוֹ נִס מִצְרַיִם כִּי מִעוֹתָד הוּא לְנִסִּים
כְּדַרְז"ל לִיל שְׁמוֹרִים וְכו' זֶה הִיָּה בִימֵי אֲבֵרָהֶם דְּכָתִיב וַיַּחֲלַק עֲלֵיהֶם לִילָה. שְׁנִינְיָה לֵה יִצִּיאַת
מִצְרַיִם זֶה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁלִישִׁית בִּימֵי חִזְקִיָּה וַיְהִי בְּלִילָה הַהוּא וַיִּצֵּא מֵאֶרֶץ ה' זֶה
הוּא הַלִּילָה הַזֶּה לֵה. רְבִיעִית לַעֲתִיד לְבוֹא ג'כ זֶהוּ שְׁמוֹרִים לְכָל בְּנֵי לְדוֹרוֹתָם לְסוּף דוֹרוֹתָם:

תפסיר רס"ג

תֹּתְבָא וְאַגִּירָא לָא יִיכּוֹל בִּיהַ:

מִן בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא-

תּוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-

הַבָּשָׂר חוּצָה וְעַם לֹא

תִּשְׁבְּרוּ-בּוֹ: בַּחֲבוּרָא חָדָא

יִתְאָכִיל. לֹא תִפְקוּן מִן בֵּיתָא. מִן בְּשָׂרָא

לְבָרָא. וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בִּיהַ:

מִן כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ

אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דִישְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן

יִתִּיהַ: מִן וְכִי-יִגֹּר אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לִיהוּהַ

הַמּוֹל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִזּוּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהִיַּה

כְּאַזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עַרְל לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ: וְאִרִי

יִתְגַּיֵּיר עִמְכוּן גִּירָא. וְיַעֲבִיד פֶּסַח קָדָם יְיָ. מִגֵּזֶר לִיהַ כָּל דְּכִנְרָא. וּבְכֵן

יִקְרַב לְמַעֲבִדֶיהַ. וְיִהִי כִי-יִצִיבִי אֶרְעָא. וְכָל עַרְלָא לֹא יִיכּוֹל בִּיהַ:

(מו) וְפִי מְנַזֵּל וְאֶחָד יוֹכֵל. לֹא תִכְרְגוּ מִן אֶלְבֵּית. מִן אֶלְלַחִם כִּיאֲרָגָא. וְעַצִּים לֹא תִכְסְרוּ מִנֵּה: (מז) כְּדִיאֲךְ אֶכְתִּיר גְּמֵאעָה בְּנֵי אִסְרָאֵל יִצְנַעוּנָה: (מח) וְאִדָּא דְכִיל מַעֲכָם גִּירִיב. וְאִרְאֵד אֵן יִצְנַע פֶּסַחָא לְלָה. פְּלוֹכִיתָתָן כָּל דְּכִפֵּר פִּי נִאֲחִיתָה. וְחִינִיד' (קרי: וְחִינֵאֲדִין) יִתְקַדָּם לִיִצְנַעָה. אִד' יִצִּיר כְּצָרִיחַ אֶל' בְּלֵד. וְכָל אֲמַלְף לֹא יֵאָכֵל מִנֵּה:

— כ"י —

יש בו משום שבירת עצם, אין עליו כוונת בשר אין בו משום שבירת עצם: מן כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר לפי שהוא אומר בפסח מצרים (פסוק ג) שיה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו: מה ועשה פסח. יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחריו מחמת מילה שאינו משמיד לערלות ואינו גלמד מבן נכר לא יאכל בו (פסוק מג):

ערלים הם, ונאמר (פסוק מח) וכל ערל לא יאכל בו, אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר: מן בבית אחד יאכל. בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אתה אומר בחבורה אחת, או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר (פסוק ז) על הבתים אשר יאכלו אותו בהם, מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן הבית. מן החבורה: ועם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כוונת בשר

תפסיר רס"ג

(מט) שריעה ואחודה. תכון
 לאלצריה. ואלגריב אלדכיל
 פי מא בינכם: (נ) פצנעו בני
 אסראיל. כמא אמר אללה
 מוסי ותרון כדאך צנעו:
 (נא) ולמא כאן פי דאית דאלך
 אליום. אכרג אללה בני
 אסראיל. מן בלד מצר עלי
 גיושדם: יג א) תים פלם אללה
 מוסי תכלימא: (ב) אקדס לי כל
 בכר. פאתח כל בטן מן בני
 אסראיל. מן אלנאס
 ואלבהאים. לי הם: (ג) פקאל
 מוסי לאלקום. אדכרו הדיא

מט **תורה אחת יהיה לאזרח**
ולגר הגר בתוכם: אוריתא
 חדא. תהי ליציביא. ולגיריא דיתגירון
 ביניכון: **ויעשו כל-בני**
ישראל כאשר עוה יהוה
את-משה ואת-אהרן בן
עשו: ועבדו כל בני ישראל. כמא
 דפקיד יי. ית משה וית אהרן בן עבדו:
ס ויהי בעצם היום הזה
הוציא יהוה את-בני

ישראל מארץ מצרים על-עבאתם: והוה. בכרן

יומא הדין. אפיק יי. ית בני ישראל. מארעא דמצרים על חיליהון: פ

לאמר: ומליל יי עם משה למימר: **קדש-לי כל-בכור**

פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה

לי הוא: אקדיש קדמי כל בוכרא. פתח כל ולדא בבני ישראל.

באנשא ובבעירא. דילי הוא: **ויאמר משה אל-העם**

זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים

מט תורה אחת וגוי. להשוות גר לאזרח אף
 לשאר מצות שבתורה:
 יג פטר כל רחם. שפתח את הרחם
 תחלה. כמו (משלי יז) פוטר מים ראשית

כס"י

מדון, וכן (תכליס כז ט) נפטירו בשפה, ופתחו
 שפתים: לי הוא. לעצמי קניות על ידי
 שהפיתי בכורי מצרים: ג זכור את היום
 הזה. למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:

מט תורה אחת וגוי. להשוות גר לאזרח אף
 לשאר מצות שבתורה:
 יג פטר כל רחם. שפתח את הרחם
 תחלה. כמו (משלי יז) פוטר מים ראשית

תפסיר רס"ג

אלוים אלדי כרגתם פיה מן מצר מן בית אלעבודייה. לאן בשדדי יד. אכרגכם אללה מן ההנא. ולא יוכל כמירא: (ד) אלוים אנתם כראגין. פי שהר אלפריד: (ה) ופמא ידכילך אללה. אלי בלד אלפנעאניין. ואלחתיין ואלאמורין ואלחויין ואליבוסין. כמא אקסם לאבאיאך אן יעטיכאה. בלד יפיץ אללבן ואלעסל. פאצנע

מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹק יָד
הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה
וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: וְאָמַר מֹשֶׁה
לְעֹמָא. הוּוּ דְכִרִין. ית יומא הדין
דנפקתון ממצרים מבית עבודתא. ארי
בתקוף יד. אפיק יי. יתכון מכא. ולא
יתאכיל חמיע: הַיּוֹם אַתֶּם
יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: יומא
דין אתון נפקין. בירחא דאביבא:
וְהָיָה כִּי-יבִיאךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ
וְעַבַּדְתָּ אֶת-הָעַבְדָּה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה: וַיְהִי אַרְי
יַעֲלֹךְ יי. לארע כנענאי. וחתאי ואמוראי וחווי ויבוסאי.

— כס"י —

וגוי, ובצחק הוא אומר (סס כו ג) גור בארץ הזאת וגוי, וביעקב הוא אומר (סס כו יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה וגוי: זבת חלב ודבש. החלב זב מן העוים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים: את העבדה הזאת. שלפסח. והלא כבר נאמר למעלה (יב כב) והיה כי תבאו אל הארץ וגוי, ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנתחדש בה. בפרשה ראשונה נאמר (סס כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן (פסוק ט) והגדת לבנך,

ד בחדש האביב. וכי לא היו יודעין באיזה חודש, אלא כף אמר להם, ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא פשר לצאת. לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא אומר (תהלים סו ז) מוציא אסירים בכושרות. חודש שהוא פשר לצאת: כאל ארץ הכנעני וגוי. אף על פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע. שכלן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחות כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגוי. באברהם הוא אומר (בראשית טו יח) ביום ההוא פרת ה' את אברם

תפסיר רס"ג

הד'ה אלצנעה פי הד'א
אלשהר: ו) סבעה איאם כל
פטירא. ואליום אלסאבע חג
ללה: ז) ואדיא יופל פטירא. פי
הד'ה אלסבעה אלאיאם. פלא
ירא לך כ'מיר. ולא מכמר פי
ג'מיע תכ'מד: ח) ואכ'בר אבנד.
פי דיאלך אליום קאילא. הד'א
בסבב מא צנע אללה לי. פי
כ'רוגי מן מצר: ט) וליכון לך
איה עלי ידך. וד'כרא בין
עיניך. לפי תכון שריעה אללה
פי פאך. לאן ביד שריעה.
אכ'רנד אללה מן מצר:

דקיים לאבקהך למתן לך. ארע. עבדא
חלב ודבש. ותפלה. ית פולחנא הדא
בירחא הדין: ו) **שבעת ימים**
תאכל מצת וביום
השביעי חג ליהוה: שבעא
יומין תיכול פטירא. וביומא שביעאה.
חגא קדם יי: ז) **מצות יאכל את**
שבעת הימים ולא יראה
לך חמץ ולא יראה לך
שאר בכל-גבלך: פטירא
יתאכיל. ית שבעא יומין. ולא יתחוי

לך חמיע. ולא יתחוי לך. חמיר בכל תחומך: ח) **והגדת לבנך**
ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי
בציאתי ממצרים: ותחוי לברך. ביומא ההוא למימר. בדיל
דא. עבד יי לי. במפקי ממצרים: ט) **והיה לך לאות**
על-ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת
יהוה בפיהך כי ביד חזקה הוצאת יהוה
ממצרים: ויהי לך לאת על ידך. ולדכרן בין עינד. בדיל. דתהי.

— כט"י —

לך, שאלו היית שם לא היית פדאי לגאל:
ט והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך
לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך.
שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש
וברוע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה

בבן שאינו יודע לשאל, והכתוב מלמדך
שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את
הלב: ח בעבור זה. בעבור שאקים מצותיו.
כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי.
רמו תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא

תפסיר רס"ג

אֹרִיתָא דִּי בְּפִימָךְ. אַרִי בִיד

תְּקִיפָא. אִפְקֹךְ יי מְמַצְרִים:

וְשִׁמְרָתָּ אֶת-הַחֲקָה

הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים

יְמִימָה: וְתִטֵּר. ית קִימָא הַדִּין

בְּזִמְנָהּ. מְזִמֵּן לְזִמֵּן: פ

וְהָיָה כִּי-יִבְאֶךָ יְהוָה

אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְתָּיִךְ

וְנִתְּנָה לְךָ: וַיְהִי. אַרִי יַעֲלֶנְךָ יי לְאַרְעֵי כְּנַעַנָאִי. כְּמָא דְקִיָּים

לְךָ וּלְאַבְתֶּךָ. וְיִתְּנָה לְךָ: יב וְהֶעֱבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-

רְחֵם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר | שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר

יְהִי לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה: וְתַעֲבֵר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קָדָם יי.

וְכָל פֶּתַח וְלֹד בְּעִירָא. דִּיהוֹן לְךָ. דְּכַרִּין תְּקַדִּישׁ קָדָם יי:

— רס"י —

וכן הוא אומר (צמדנר כז ט) והעברתם את נחלתו לבתו: שֹׁגֵר בְּהֵמָה. נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה לפטור את הבא אחריו. ואף שאינו נפל קרוי שֹׁגֵר, כמו (דנניס ז יג) שֹׁגֵר אֶלְפִיךָ. אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל שהרי כבר פתיב כל פֶּטֶר רָחֵם. ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופרש במקום אחר (דנניס טו יט) בבקרך ובצאנך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פֶּטֶר רָחֵם, בבכור אדם הכתוב מדבר:

מלא בפרשה שניה (פסוק טז) לדרוש בה, יד שהיא כחה: י מִיָּמִים יְמִימָה. משנה לשנה: יא וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ. יש מרבתינו שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנלדים במדבר, והאומר שקדשו מפרש ביאה זו לומר אם תקימוהו במדבר תזכו לכנס לארץ ותקימוהו שם: ג שִׁבְעֵי לְךָ. והיכן נשבע לך, (שמות ו ט) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו': ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך פירשת אבות: יב וְהֶעֱבַרְתָּ. אין והעברת אלא לשון הפרשה,

וזלך הדקדוק: יב וְהֶעֱבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר רְחֵם לַיהוָה. תיבת והעברת במארכה לא בתביר בכל ספרי תימן, וכ"ף דכל רפויה וכ"כ א"ת ז"ל:

תפסיד רס"ג

(יג) ובכר אלחמיר אפדה בשאדה. ואן לם תפדה פאקפה. וכל בכר ד'כר. מן בניך פאפדה: יד) ואדיא סאלך אבנד. ג'דא קאילא מא הדיא. פקל לה. בשדה' יד. אכ'רגנא אללה. מן מצר מן בית אלעבודייה: טו) פלמא תצעב פרעון פי אן יטלקנא. קתל אללה כל בכר פי בלד מצר.

וְכֹל-פֶטֶר חֶמֶר תִּפְדֶּה
בְּשֶׁה וְאִם-לֹא תִפְדֶּה
וְעֵרְפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם
בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה: וְכֹל בּוֹכֵר
דְּחֶמְרָא תִפְרוֹק בְּאֶמְרָא. וְאִם לֹא
תִפְרוֹק וְתִקְפִיחַ. וְכֹל בּוֹכֵר דְּאֶנְשָׁא.
בְּבִנְךְ תִּפְרוֹק: פפטיד וְהִיָּה
כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךְ מֶחֶר

לֵאמֹר מֶה-זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹק יָד
הוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְהִי אַרְי
יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֶךְ. מֶחֶר לְמִימַר מָא דָּא. וְתִימַר לִיחַ. בְּתִקּוֹף יָד. אֶפְקֵנָא יי
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוֹתָא: טו וְהִי כִּי-הִקְשָׁה פְרַעֲה
לְשַׁלְחָנוֹ וַיַּהַרְג וְהוּא כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם

— רס"י —

תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר: יד כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא עכשיו, ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון (יכוסע כז) מחר יאמרו בניכם לבנינו, דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר (זכריס ו כ) מה העדות והחקים והמשפטים וגוי, הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים, רשע

יג פטר חמר. ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לה אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים טעונים מפספם ומזהבם של מצרים: תפדה בששה. נותן שה לכהן ופטר חמור מתר בהנאה והשה חלין בנד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו שלכהן, לפיכך יפסיד ממונו: וכל בכור אדם בבניך

זולק הדקדוק: יג בבניך תפדה. התרגום תפרוק וכן כלהו בשורק. והעד בדניאל וחטאך בצדקה פרוק: טו ויהרג יי כל-בכור. אין כאן פסיק בין תיבת ה' ותיבת כל בכל ספרי תימן כי אם במהופך. ומה שנדגש הכ"ף הוא מפני היו"ד שהיא מפיך שקדמה לה:

תפסיר רס"ג

מן בכור אלנאס אלי בכור אלבדאים. לדאלך אנא דיאבח ללה. כל פאתח בטן מן בכור אלבדאים. וגמיע בכור בניי אפדיהם: טז) פתכון איה עלי ידך. ומנשורא בין עיניך. לאן בשדה יד. אכרגנא אללה מן מצר:

מבכר אדם ועד-בכור
בהמה על-פן אני זבח
ליהוה כל-פטר רחם
הזכרים וכל-בכור בני

אפדיה: והוה. פד אקשי פרעה לשלחותנא. וקטל יי כל בוכרא

בארעא דמצרים. מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא. על פן אנא דבח קדם יי. כל פתח ולד דכריא. וכל בוכרא דבני אפרוק:

והיה לאות על-ידכה ולטוטפת בין עיניך

כי בחוק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ויהי לאת על

ידך. ולתפלין בין עינך. ארי בתקוף יד. אפקנא יי ממצרים: ס ס ס

קו פיסוקים סימן יהללאל

— כט"י —

ושאינו יודע לשאל והשואל דרף סתומה ומנחם חברו עם (יחזקאל כא ז) והטף אל והשואל דרף חכמה: טז ולטוטפת. תפלין, דרום, (מיכא ז ו) אל תטיפו, לשון דבור, פמו ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין טטפת. (לעיל פסוק ט) ולזכרון, שהרואה אותם טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים. קשורים בין העינים וזכור הגס וידבר בו:

חסלת פרשת בא

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה, במשה עבדו, ובישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמז)

הפטרה דכ"י אג"י הכבדתי (בא)

בישעיה סימן י"ט

במקצת קהילות נוהגים לפתוח ההפטרה בתוספת פסוק זה:

בַּעַתְּ הַהִיא יוֹבֵל־שָׁי לַיהוָה עֲבָאוֹת עִם מַמְשֵׁךְ וּמוֹרֵט וּמַעַם נוֹרָא מִן־הוּא וְהִלָּאָה גּוֹי | קוֹ־קוּ וּמְבוֹסָה אֲשֶׁר בָּזְאוּ נְהָרִים אֶרְצוֹ אֶל־מְקוֹם שֵׁם־יְהוָה עֲבָאוֹת הַר־צִיּוֹן: בְּעֵדְנָא הַהִיא יִתְיַגֵּיחַ בְּתַקְרַבְתָּא, לְקַדָּם יִי עֲבָאוֹת. לְעַמָּא אֲנִיסָא, וּבְזוּזָא. וְלֹת עַמָּא, דִּיתְקַף מִבְּכִין וְלִהְלָאָה. עַמָּא אֲנִיסָא, וּבְזוּזָא. דְּבוּז עַמְמִיָּא, אֶרְעִיה. לְאַתְרָא, דְּאַתְקְרִי שְׁמָא דִּי עֲבָאוֹת דְּשַׁכְיַנְתִּיה, בְּטוֹרָא דְּצִיּוֹן:

מִשָּׂא מִצְרַיִם הִנֵּה יְהוָה רֹכֵב עַל־עַב קַל וּבָא מִצְרַיִם וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפְּנֵיו וּלְבַב מִצְרַיִם יַמֵּס בְּקִרְבּוֹ: מַטְל כָּס דְּלוֹט, לְאַשְׁקָאָה יְת מִצְרָאֵי. הָא יִי. מִתְגַּלִּי בַעֲנַן יִקְרִיָה, לְאַתְפְּרָעָא מִן מִצְרָאֵי. וְיִתְבַרֵן. טְעוֹת מִצְרָאֵי, מִן קְדְמוּהִי. וְלִבָּא דְּמִצְרָאֵי, יִתְמַסִּי בַמַּעִיהוֹן: בְּ וְסַכְסַכְתִּי מִצְרַיִם בְּמִצְרַיִם וְנִלְחַמוּ אִישׁ־בְּאַחֵיו וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עִיר בְּעִיר מִמְּלַכָּה בְּמִמְלַכָּה: וְאַגְרֵי מִצְרָאֵי, בְּמִצְרָאֵי. וְיִגִּיחוּן קָרַב גְּבַר בְּאַחֵיהִי, וּגְבַר בְּחִבְרִיָה. קְרִי בְּקִרְיָ מַלְכוּ, בְּמַלְכוּ: גְּ וְנִבְקָה רוּחַ־מִצְרַיִם בְּקִרְבּוֹ וַעֲצָתוֹ אֲבִלַע וְדַרְשׁוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הָאֱטִים וְאֶל־הָאֲבוֹת וְאֶל־הַיְדֻעַנִים: וְתִתְמַסִּי רוּחָא דְּמִצְרָאֵי, בַּמַּעִיהוֹן. וְחַכְמֵיהוֹן, אֲסַלְעִים. וְיִתְבַּעוֹן מִן טְעוֹן, וּמִן חַרְשִׁין, וּמִן בְּדִין, וּמִן זְכוּרוֹ: דְּ וְסַפְרִיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּיַד אֲדָנִים קִשָּׁה וּמְלֹךְ עֲזוֹ יִמְשַׁל־בָּם נְאֻם הָאֲדוֹן יְהוָה עֲבָאוֹת: וְאַמְסַר, יְת מִצְרָאֵי. בְּיַד, רַבּוֹן קִשִּׁי. וּמְלֹךְ תְּקִיף, יִשְׁלוֹט בְּהוֹן. אֲמַר רַבּוֹן עַלְמָא, יִי עֲבָאוֹת: ה' וְנִשְׁתַּו־מִים מֵהֵימָּן וְנִהַר יַחֲרַב וְיִבֶּשׁ: וְיִצְדוֹן מִיָּא, מִיָּא. וְנִהַרְהוֹן, יַחֲרוֹב וְיִבֶּשׁ: וְהָאֲזַנִּיחוּ נְהָלוֹת דְּלָלוּ וְחָרְבוּ יֶאֱרִי

זֶלְק הַדְּקָדוּקָ: בְּ וְנִלְחַמוּ. בַּמְאַרְכָּה לֹא בַתְּבִיר:

מִצּוֹר קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ: וַיִּצְדוֹן נַהֲרוֹתָא. יִיבְשׁוֹן וַיִּחַרְבוּן, נַהֲרִיהוֹן
עֲמִיקָיָא. קִנִּי וְגוּמָא, לָא יִסְקוֹן: 4 עָרוֹת עַל-יְאוּר עַל-פִּי יְאוּר
וְכָל מִזְרַע יְאוּר יִבֶּשׁ גִּדְף וְאִינְנוּ: יִיבֶשׁ רַבִּיָּה דְנַהֲרָא, וַיְהִי
כְּבִיפִיָּה. וְכָל, בֵּית מִזְרַע נַהֲרִיהוֹן: יִיבֶשׁ יַחְרוּב, וְלֹא יִצְמַח: 5 וְאִנּוּ
הַדִּיגִים וְאֶבְלוּ כָּל-מִשְׁלִיכֵי בִיאוּר חֲכָה וּפְרָשֵׁי מְכַמְרַת
עַל-פְּנֵי-מַיִם אֲמַלְלוּ: וַיִּצְדוֹן, צִיְדֵי נוּנְיָא. וַיִּתְאַבְּלוּן. כָּל דְּהוּוּ רָמֵן
בְּנַהֲרָא, חֲכַתָּא. וּפְרָסֵי מְצַדֵּן, עַל אִפֵּי מַיָּא, יִצְדוֹן: 6 וּבִשׁוּ עֲבָדֵי
פְּשָׁתִים שְׂרִיקוֹת וְאַרְגִּים חוֹרִי: וַיִּבְהַתּוּן. פְּלַחֵי כְּתָנָא, דְּסָרְקוֹן:
וּמַחֲן מַנְיָה, מְצַדֵּן: 7 וְהָיוּ שְׂתַתִּיָּה מְדַפְּאִים כָּל-עֲשֵׂי שְׂכָר
אֲגַמֵּי-נַפְשׁ: וַיְהוֹן אֶתֶר בֵּית שְׁתֵּי מַהָא, כְּבִישִׁין: אֶתֶר דְּהוּוּ עֲבָדֵין
סְכָרָא וּכְנָשִׁין מַיָּא, גְּבַר לְנַפְשִׁיָּה: 8 אַדְ-אֹלִים שְׂרִי צִעֲזֵן חֲכַמֵּי
יִעְצִי פִרְעָה עֵצָה נִבְעָרָה אִידָּ תִּאמְרוּ אֶל-פִּרְעָה
בֶּן-חֲכַמִּים אֲנִי בֶּן-מַלְכֵי-קַדְמָס: בְּרַם אֲטַפְּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִּים.
חֲכַמֵּיָּא, דְּמַלְכוּהֵי לְפִרְעָה. מִילְךְ, דְּטָעוּ. אִיכְדִין, תִּימְרוּן לְפִרְעָה. בְּנֵי
חֲכַמִּין אֲנַחְנָא וְאַתָּה, בַּר מַלְכִין דְּמַלְקַדְמִין: 9 אֵיִם אִפּוּא חֲכַמֵּיךְ
וַיִּגִּידוּ נָא לָךְ וַיִּדְעוּ מַה-יַעֲזֵן יְהוָה עֲבָאוֹת עַל-מְצַרִּים: אֵן
אֲנוּן, חֲכַמֵּיךְ. וַיַּחְוֹן כְּעֹן, לָךְ. וַיִּדְעוּן. מָא מְלַךְ: 10 עֲבָאוֹת, עַל מְצַרִּים:
11 נוֹאֲלוּ שְׂרִי צִעֲזֵן נְשָׂאוּ שְׂרִי גַף הִתְעוּ אֶת-מְצַרִּים פְּנַת
שְׁבַטִיָּה: אֲטַפְּשׁוּ, רַבְרָבֵי טַאנִּים. טָעוּ, אֲנָשׁ מַפִּיס. אֲטַעִיאוּ יָת מְצַרָּי,
רַבְנֵי פִלְכָהָא: 12 יְהוָה מָסַךְ בְּקַרְבָּה רוּחַ עוֹנֵים וְהִתְעוּ
אֶת-מְצַרִּים בְּכָל-מַעֲשֵׂהוּ כְּהִתְעוֹת שְׂכוֹר בְּקִיאוּ: 13 רַמָּא
בִּינִיְהוֹן, רוּחַ דְּטָעוּ. וְאַטַעִיאוּ יָת מְצַרָּי, בְּכָל עוֹבְדִיהוֹן. כְּמָא דְּטָעֵי רוּיָא,

זלך הדקדוק: 1 קמלו. הלמ"ד רפה בכל סת"י והירושלמיים:

ומדשדש בתוביה: טו ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה
 ראש וזנב כפה ואגמון: ולא יהי למצראי, מלכא. דימלוד עליהון.
 ריש והגמון, שלטון ואטרון: טז ביום ההוא יהיה מצרים פנשים
 וחרד | ופחד מפני תנופת יד יהוה צבאות אשר הוא
 מניף עליו: בעדנא ההוא. יהון מצראי, חלשין פנשיא. ויועון,
 ויתברון. מן קדם, ארמות גבורתא די צבאות. דהוא, מרים עליהון:
 ז והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא כל אשר יזכיר
 אתה אליו יפחד מפני עצת יהוה צבאות אשר הוא
 יועץ עליו: ותהי. ארעא דבית יהודה למצרים, לדחלא. כל דידבר
 יתה. ליה, יזוע. מן קדם. מלכא, די צבאות. דהוא, מליך עליהון:
 ח ביום ההוא יהיו חמש ערים בארץ מצרים מדברות
 שפת פנען ונשבעות ליהוה צבאות עיר ההרס יאמר
 לאחת: בעדנא ההוא. יהוין חמיש קרוין, בארעא דמצרים. ממללן,
 ממלל פנענאי. ומקימן, בשמא די צבאות. קרתא בית שמש, דעתידא
 למחרב. יתאמר, היא חדא מנהון: טז ביום ההוא יהיה מזבח
 ליהוה בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל גבולה ליהוה:
 בעדנא ההוא. יהי מדבחא, מתקן קדם יי. בגו, ארעא דמצרים. וקמתא
 בסטר תחומה, קדם יי: ז והיה לאות ולעד ליהוה צבאות
 בארץ מצרים כי יצעקו אל יהוה מפני לחצים וישלח
 להם מושיע ורב והצילים: ויהי לאת ולסהיד. קדם יי צבאות,
 בארעא דמצרים. ארי יצלון קדם יי, מן קדם דחקיהון. וישלח להון, פריק
 ודין, וישויבנון: כא ונודע יהוה למצרים וידעו מצרים

זולק הדקדוק: טז מזבח. בפשטא אחת והיא מלרע: כא גדר. במארכה לא בתביר:

